

Filol. un filoz. sap. *XXV 7. 35. 20*
S i n n a s 9(47)1
9310. 48

par

Kreemu Keisera walsti,

farakstias

no

C. A. Berholz,

Dypekalna draudses mahjitaja.

R i h g a,

drüktehts pee W. F. Häcker,

1839.

Dr i h w d r i k k e h t,
ar to sianu, ka, kad grahmata buhs isdrikketa, tik gabbalu
us scheien buhs atstelleht, zik pehz liffumeem waijaga.
Nihgâ, 15tâ Mai = mehn. deenâ 1839tâ gaddâ.

Dr. C. E. Napierſky,
drikkėjamu grahmatur pabrluhfotais.

Nu muhsu Widsemme gan drihs neweena draudse wairs ne buhs, fur skohlas wehl ne buhtu jau eezeltas. Wissur jau, paldeews Deewam, tahdas skohlas, fur kahds behrnu pulzinsch par seemu no sawas masas bihbeles mahzahs tohs swehtus stahstus, kas rahda, ka debbesstehws no paschas pafauls raddischanas lihds pestitaja atspihdeschanai par grehzineeku glahbschanu irr gahdajis. Pee ta wehl tee behrni pee skunstigas rehkinaschanas stipri teek peespeesti, lai agri jau sahktu atsiht, zik baggatiigi Deews zilwekus pee meefigas buhschanas apswiht, ja zilweks tukschos gaddos sawus grafchus prahctigi pataupt un aplam ne istehre. Zapatt skohlas behrni mahzahs rakstih, lai paschi rakstidami, arri wissu zittu rakstu jo labbi saprastu. Urr' swehtu meldinu eemahzischana teem ne truhkst, ka lai wezzas mihtas meldinas zaur tauschu pahrgrohsischanu ne sustohs, bet us preekschu wehl aisween tiktu dseedatas, ka peederrahs. Un ka nu behrneem mahzibas, tapatt arridsan usraudsischanas teem ne truhkst. Gohdigi un ustizzigi skohlmeisteri to behrnu pulzinu wissadi rihko un walda, ka tee behrni ne paliktu nikni un pahrgalwigi un ka tee ne sahktu palaištees, bet ka peenemtohs jo wairak gudribâ, augumâ un peemihlibâ pee Deewa un zilwekeem. Jo schahdeem waijaga buht teem augteem no wissas pamahzischanas par debbesun semmesleetahm, kas behrnam teek dohta; ja tee tam ne teek, tad wissa mahziba ne derr neneeka.

Lai nu gan wissas schinnis peeminnetas leetas muhsu skohlas buhschana eeksch Widsemmes buhtu labba un teizama, tomehr mannim schkeetas, ka

arri labba leeta buhtu preeksch ffoklas behrneem,
 Kad tee par sawu angsti zeenijama schehliga Keisera
 zilti un par to plattu Kreewu walstibu un tapatt
 arri par mihtas Widsemmes buhschanu jelle dab-
 butu kahdu ffaidrafu sinnu, ne ka tee lihds schim
 bij dabbujufchi. Jo ka — par debbes leetahm run-
 najoht — tas zilweks wairak Deewu bihsees un
 Deewam paklaufihs, kam jau no masahm deenahm
 debbesstehwa mihibla un schehlastiba ffaidri un
 gaischi parahdita un pasluddinata, tapatt arri —
 par semmes leetahm runnahts — tas sawu tehwi
 semmi wairak mihlehs, kas jau agri sinnaht dab-
 bujis, kahda ta effoht. Kad nu mehsh teem behr-
 neem jau pee laika fahksim usrahdiht muhsu Kei-
 sera stipru un leelu waldischanu, — Kad teem doh-
 sim sinnaht wissu, kas par Kreewu walstibu wehrê
 nemmans, prohti: kahda muhsu tehwi semme
 no weenas mallas lihds ohtrai, kahdi tee daschadi
 walstibas aprinxi effoht, ka tahs pilsehtas sauz,
 un kahdi tee eedsihwotaji tur effoht, pehz zilts,
 pehz tizzibas, pehz ffaites un t. j. pr.; tad gan zer-
 reju, ka tee behrni, kas ffokla to mahzijschees,
 sawam schehligam angstam waldineekam us preek-
 schu jo paklaufigi pawalstneeki buhs, — tad gan
 tizzu, ka tee sawu Keiseri mihlehs un gohdahs no
 wissas firds un appaksch winna waldischanas flussi
 un rahmi dsihwohs eeksch wissas deewabihjascha-
 nas un gohda. — Un to tizzoht un zerrejoht es
 teem ffoklas behrneem par labbu tahdas "sinnas
 par Kreewu Keisera walsti" esmu farakstijis, lai
 nu, kam gribbahs, tahs lassa un mahzahs. Un tas
 fungs, kas mannim pee scha darba palihdsejis, tas
 pats arri gribbetu mannu darboschanu swehtihht un
 baggatus auglus no tahs pee jaunu lassitaju dweh-
 felehm raddiht! —

1.

Kurrâ weetâ eeksch pafauls Kreewu walst's irraid.

Semme jeb pafauls warren leela, bet taf naw
 tif leela, ka gudri zilweki ne buhtu isrehkinajufchi,
 zif ihsteni winnai ta garruma un plattuma effoht.
 Leeli strehki rohnahs, fur ween faufa semme, bet
 wehl leelafas, fur tif pa juhru jabrauz. Kad
 wissu pafauli eeksch dewin leeleem strehkeem eedal-
 lijam, tad septinas tahdas dallas juhra jeb uhdens
 nonemm, bet ween diwas dallas preeksch faufas
 semmes atleekahs: tadeht gan jafakka, ka wairaf
 uhdens pafaulé ne kà faufa semme. Un kad zil-
 weks no sawas dsimtenes zellu usnemtu, us wak-
 fara=pussi greesdamees, tad winnam kahdas 5 tuh-
 stofchas un 4 simt juhdses (5400) buhtu ja=eet,
 kamehr tas, wissu pafauli pahrsiaigadams, no ostras,
 tas irr no rihta=pusses us sawu mahju atkal at-
 pakkaf tihf. Wissâs semmes=mallâs zilweki dsih-
 wo, tà kà iskaisiti, zittâs weetâs beeschaki kohpâ,
 zittâs atkal jo retti, un zittâs wehl nekahdi zil-
 weki naw atrohnami. Tapeh; ne brihnijeetes, kad
 fakku, ka wehl gan drihs pusse no wissas faufas
 semmes gluschi tufschya stahw, woi nu tapeh;, ka
 zilweki tahs semmes wehl naw usgahjufchi, woi
 tapeh;, ka ne=augliga smilts=semme dsihwotajeem
 maifes, zif waijaga, tur ne isdohd, woi zittas wai-

nas pehz. Zilweki no daschahm tautahm un dauds-
 fahrtigahm wallodahm gan drihs wiffi jau no wez-
 zeem laifeem sawadâs walstis irr sadewufchees, tà
 kâ nu dsihwo katrs appakſch sawahm waldifcha-
 nahm; un lai arr' gan buhtu, ka daschi wehl raf-
 fees, kas kâ behguti meſchôs, sawâ galwâ dsihwo,
 pehz tumſchas paganifkas fahrtas, tomehr tahdus
 muhſu widduzi ne usees. Zo mehs ihpaſchi ap-
 pakſch Kreewu Keisera walſti peederram. Kurrâ wee-
 tâ paſaulê ſchi muhſu Kreewu walſts isplattahs,
 un fahdas tahs ſemmes un juhreas, kas ap muhſu
 walſts rohbeſchahm mettahs, to papreeſch peemin-
 nefim, tad weeglafi tahs zittas ſinnas prahtâ fa-
 nemfeet.

Muhſu Kreewu walſts gan drihs ta wiſſleelaka
 ſtarp wiſſahm zittahm walſtibahm, un paſaulê ne-
 weens zits Keisera woi Rehninſch par tahdu leelu
 un plattu ſemmes ſtrehki ne walda, kâ muhſu aug-
 ſtais Keisera. Gan ſaprattifeet, kad ſakku, ka Kree-
 wu walſts iſtaifa to dewitu dalku ($\frac{1}{9}$) no wiſſas
 ſaufas ſemmes, kas ween paſaulê redſama, — un
 no wiſſeem zilwekeem, kas paſaulê dsihwo, ta diw-
 padsmiſta dalka ($\frac{1}{12}$) Kreewu Keisera kâ ſawam
 ſemmes-tehwam un patwaldineekam kalpo. Kad
 weens labs jahtneeks ſirgam muggurâ fahptu, un
 fahktu ſkreet no Kreewu walſts pehdigahm rohbe-
 ſchahm rihta puſſê, un kad bes peekuſchanas katru
 deen' deſmit juhdses zellâ nojahtu, tad tak laikam
 agrafi ne tiktu pee ohtras mallas, kas wakkara puſſê,
 ne kâ pehz diwſimts deenahm! Kas warr rehki-
 naht, tas drihs redſehs, ka tas ſemmes gabbals
 maſaks naw, ne kâ 2 tuhktoschas juhdses plattu-
 mâ (2000), jeb 14 tuhktoschas (14,000) werſtes.
 Un kad no paſchahm ſeemeta puſſes rohbeſchahm
 us tahm gribbetu tikte, kas deenas widdus puſſê,

tad zetta gahjums arr' buhs 5 fime juhdses lihds, jeb 3500 werstes. Labs gabbals gan, ko eet! —

Wissâs tšetrâs pussês muhsu Kreewu walsti tahs rohbeschas irr tahdas: papreeksch seemeta-puffê irr leela Leddus-juhra, fur par waffaru, masu laizinu ween, pee mallahm warr dabraukt, jo 8 mehneschus par gaddu tur pee juhrmallas tif stipri falst, ka sneegs un leddus-kalni ween redsami. No rihta-pusses ta Leela-juhra pee paschahm walsts mallahm ar breefmigeem wilneem flahst fittahs. Trefchâ pussê deenas widdû, pee rohbeschahm weenâ gabbalâ faufa semme ween, lihds tai juhrai, ko fauz Mell-juhru. Pee schahs Mell-juhras Turku-semme; pee tahs flahst, jau us muhsu rohbeschu wakkara pussi, Estreiķeru Reiseru walsts; pee schahs Pruhschu Fehnina walsts, un pehz nahk atkal juhra, ko Wahzeeschi Dyst-see fauz, un ko mehs ihpaschi par sawu juhru fauzam, tapehz, ka Kursenneeki un Widsemneeki pee tahs paschas juhras mallahm dsihwo. Un kad nu beidsot rintî braukdami no sawas juhras us to Leddus-juhru taifni gribbam pahrtift, tad wehl weens zetta gabbals pa faufu semmi ja-usnemm, pee paschahm Sweedru un Norwegeeru rohbeschahm gaxram, un tad wissu Kreewu walsti buhsim apgahjuschi.

Deeminni: scho mahzibu no tahm walsts rohbeschahm labbaki fapratihš, ja fkohlmeisters behrneem to bildi usrahdihs, kurrâ wissa Kreewu walsts irr apsihmeta; bet wehl labbaki, kad fkohlmeisters schahs rohbeschas isstahstidams, papreeksch us leelu tahpeli ar krihtes strihpehm tahs rohbeschas nomahletu, un tad to smalkaku semmes rulli israhditu.

2.

Kahda Kreewu walsts pehz filtuma
un aukstuma.

Gan katrs weegli warr fapraft, ka tahdôs leelôs semmes strehêds, pahr kurreem Kreewu walsts steepjahs, waffaras un seemas laiki weenadi ne buhs; zittâs mallâs filtaki laiki jo pastahwigi; zittâs turpretti garraki auksti laiki faulei spehku un filtumu aisturr, ka laukus un semmes ne spehji tik pahrfildiht, ka augtus nestu papilnam. Tê wehrâ jaleef, ka zilweki pahrrêhkinaschanas deht no seemeta-puffes pehdigas weetinas lihds deenas widdu dohmâs weenu lihniju welk, kurreu eeksch 90 datlâhm jeb grahdeem eedakka (un katrs no scheem grahdeem irr 15 juhdses garrumâ); un no deenas widdus lihds paschai prett-seemetas weetai ta patti lihnija atkal 90 grahdus garrumâ iswelfahs. Kad nu muhsu semmes lohde irr appata, tad pee winnas ohtrâ puffê wehl tahdu paschu lihniju dohmâs warr wilkt, tà kâ winna wiff'apfahrt 360 grahdus pehz mehra skaita. Wissas semmes-mallas, kas turpmaf us seemeta-woi prett-seemeta puffi kriht, irr aukstakas, ne kâ tahs, kas glusch' semmes widduzi pleschahs. Kad tadeht sakka, weena weeta effoht 60 grahdus tahla no deenas widdus, tad laikam tur auksti seemas laiki jo pastahwigi ne kâ tai weetâ, kurrea tik 40 grahdus no deenas widdus tahlumâ. Muhsu Kreewu semme isplattahs no 78ta grahda lihds 40tam grahdam leelâ rinkî, us seemeta-puffi krisdama. Pehz laika filtuma un aukstuma tad tà jamahzahs: no 78ta grahda lihds 64tam grahdam irr purwi ween redsami; wifs tur tukschs, auksts un ne-auglîgs; plawu un tihrumu pawissam tur nawa, tapehji, ka gan drihs wissu

zauru gaddu semme fafallusi; refni kohki, kas bal-
 kus isdohtu, nemas ne aug, retti kahdas pa-egli-
 tes; fuhni ween us teem purweem, un tik paschâ
 waffaras widdû semme kahdus tulkus dsiki atkuhst.
 Zilweku mas, eeksch kahdam dohbehm, fo tee sem-
 mē rohk, Nikti gan dsihwo, un ar sweijofchanun
 jakti eefchanu barribu un apgehrbu sewim sadab-
 bu. No 64ta lihds 50tam grahdam jo mehrent
 laiki dsihwotajeem to gaddu gan drihs us pufsi
 dalla, tà kâ schôs semmes strehês, kas starp
 teem minneteem grahdeem pleschahs, wiff'wairak
 mihta maies semmite atrohnama, un tē labbibas
 no daschadas sortes teek fehtas un plautas, kâ tih-
 rumi to spehji isdoht. Bet taf aismeen naw ja
 aismirst, ka, jo tuwaki us seemeta- un rihta-pufsi,
 jo gruhbaka semmes-kohpejeem dsihwofchana, un jo
 leelakas behdas, ka falna daschâ gaddâ tohs kerre-
 jamus augtus us tihromeem jau, pirms ne kâ tee
 wehl gattawi, aismemm un nomaita. — Meschi,
 fur zilweki tohs wehl naw aplam ispohtijuschi, irr
 leeli un beeschi; bet turklaht purwi arr' ne truhkst,
 fo gan augligus warretu darriht, ja tikkai wairak
 tahs spehjas buhtu. Ruhfu Widsemme un Kur-
 semme pee schahm widdu-semmehm irr skaitamas,
 jo mehs eeksch Kreewu walstibas starp tahm wiff'-
 aufstakahm un tahm wiff'fistakahm mallahm gluschi
 widdû stahwam. Tahs wiff'fistakas un wiff'augli-
 gakas semmes mallas Kreewu walsti eet no 50ta
 grahda lihds 40tam grahdam. Tur gan daschâs
 weetâs branga kweeschu semme, un wihsna kohki
 preezigi aug, bet dauds weetâs faules-bulti to sem-
 mi tà fakaltijuschi, kâ kohki un meschi ne kâ ne
 gribb augt, tapehjs, ka teem flapjuma truhkst. Tad
 tur, wiff'wairak ap Mell-juhru, werstes fintenes
 warr pabraukt, un neweenu kohku nedj kruhmu

ne reds, un kad nu tur wiffur plawas ween, un feens papilnam dabbujams, tad tee laudis, kas tur dsihwo, ar saweem lohpeem un sirgeem weetu weetahm staiga, bet pastahwigas mahjas ustaisitees mas eeradduschi.

3.

Kahdi tee kalni.

Kà par wiffahm semmehm pasaulê kalni un pakalni, kurreem sawi wahrdi, tà arr' Kreewu semmê tahdas weetas ne truhkst, fur augsti kalni. Bet jebfchu Kreewu semmê dauds to kalnu, kà nupatt ar wahrdeem daudsinafim, tomehr winni tik augsti naw, kà tee kalni Amerikâ un dsikâ Ufias semmê, fur kalni no 24 lihds 30 tuhkstoschahm pehdahm augstuma.

1.) Tee kalni Pinnu semmê; winni atwelkabs no Sweedru semmes; tur wiffas mallas tà peepilditas ar afmineem un flinteem, ka wehl paschâ juhrmallâ schee flinti kà leelas kaudses woi kà bluffi woi kà muhri no uhdens iszellsabs; starp teem afmineem tad ar dauds mohkahm teem eedsihwotajeem sawa semmes-fohpschana ja-pastrahda. Kad pee mums Widsemme daschâs mallâs arr' gan kahdi pakalni rohnabs, tad tee taf wiffi naw tik augsti un afminaini, ka ne warretu lihds pascheem kalna-wirfgalleem lihдумus liht un tihrumus eestrahdaht; bet Pinnu semmê tas tik weegli ne eet, kà gan wehletohs; wiffur tikkai zeeti afmini, — un tik ween leijâs ap teem esareem, kas tur leelâ pulkâ starp kalneem taifijuschees, dabbu kahdus tihruminus apstrahdaht.

2.) Weens labs semmes strehks, pa kurreu tas leelszelsch eet no Pehterburgas us Moskawas pil-

fehdu, stahw augstaki pahr zittahm semmes-mal-lahm, kas tur rinfi. Jhsteni leeli tee kalni naw, jo pahr 14 simts pehdahm augstumâ tee ne zekahs; bet wiffi lauki tur ar beescheem mescheem pee=augu-fchi, un schohs kalnus pehz Waldai=pilsehdu par Waldai-meschu nosauz. No wianna widdus trihs leelas uppes isteff: Wolgas=uppe, Dnipr=uppe un Daugawas=uppe; pirma skreen us Raspiska=esaru, ohtra us Mell-juhru, un trescha us muhsu juhru, jeb us to Dht=see.

3.) Tee kalni tannî pufsfallâ pee Mell-juhras, fo fauz Krimmu. Scho Krimmu semmi gan drihs wiff'apfahre Mell-juhra ar sawu uhdeni ap-teff, tik mas semmes schaurums, kahdas werstes plattumâ, scho pufsfallu ar zittu Kreewu semmi kohpâ sature. Schee kalni arr' deewsgan augstumâ un plattumâ; tee wiff'augstaki irr 4722 pehdas gaxumâ. Teem kalneem wisseem kalka akmini papilnam eekschâ, un kad schahs mallas jau wairaf us deenas widdu kriht, un kalka akmini wihna kohkeem tohti derr, tad tur nu jau dauds wihna dahrsus fahf dehstiht, un wihna audseschana itt labbi tur weizahs.

4.) Starp Mell-juhru un Raspiska-juhru warren leeli un augsti kalni zekahs. Us kalnu=wirfgalleem sneegs un leddus zouru gaddu nekufst, lai arr' gan tur leijâs faule tik stipru siltumu iswelf, ka rihsu un fukkur=stahdus laufôs warr kohpt un audsinahf. Schohs kalnus fauz par Kaukasus=kalneem. Tur weens kalns, Elborus wahrdâ, irr feschpadsmit tuhkstoschas (16,000) pehdas stahwâ, un tas ohtrais, tam lihds, Ararat wahrdâ, paschâs Kreewu walsts rohbeschâs, irr tas pats, fur (kâ 1. Mohs. gramatâ lassam) tas wezstehws Noûs pehz teem leeleem uhdens=pluhdeem ar sawu

schfirstu bij nolaidees, un dschwes isgahjis ar behrneem un lohpeem.

5.) No paschas Leddus=juhreas schkehrsam zaur Kreewu semmi us Raspiffa=esara pussi, 300 juhdses garrumâ, kalni welkabs, furxeem wiff'augstaki wirfgalli gan augstaki ne stahwehs, fâ 6 tuhkstoschas pehdas; bet taf schee kalni irr lohti teizami, jo tee baggati irr apfwehtiti ar seltu, kapperu, dselsu un platinu. Zur tikpatt augstais frohnis fâ daschi leelikungi, kam tur sawas muischas, is teem kalneem ifgad-dôs pasaul' dauds baggatibu leef israkt. Schohs kalnus fauz; Ural=kalnus. Urr' dahrgus afminus tur kalnôs atrohn, fo par leelu naudu pahrdohd. Schee kalni arr' tapeh; wehrâ leefami, fa wiffa Kreewu walts no teem, tâ sakkoht, us diwahm dalkahm teef eedallita, tâ, fa pirma dalka, 87 tuhkstoschas tschetrkantigas jeb lauka juhdses plattumâ, us wakkara=pussi friht (pee furras dalkas Widsemme arr' peederr), un ta ohtra leelaka, 240 tuhkstoschas □ juhdses plattumâ, us rihta=pussi; un scho plaschaku semmes=gabalu winnpufs Ural=kalneem arr' par Sibirijs semmi fauz.

6.) No Raspiffa=esara us rihta=pussi gaze tahm leelahm faufahm rohbeschahm augsti kalni welkabs, kas peh; tahuma wehl naw ihsteni isstaigati nedf isluhkoti. Schohs kalnus fauz; Altai=kalnus. Schinnis kalnôs, tâpatt fâ Ural=kalnôs, us Reifera pawehleschanu augstam frohnam par labbu peh; selta, sudraba, kappera un zittahm dahrgahm mantahm roh. Wiffu scho seltu, sudrabu un kapperu tad pilsehtâs sawedd, un tad no ta naudas isfalt, rubbetu un kappeifu gabbalus.

7.) Tahdi paschi baggati un apfwehtiti kalni arr' ais Baikale=esara, un tohs peh; weenas pilsehtas, kas winnu widduzi, Nertschinskas=kalnus fauz.

Warren leelu baggatibu, seltu, fudrabu, fwinnu, dselsu tur kalnu dsikkumôs atrohð; bet bes gruhthas darboschanas to ne useet. Jo fudrabs, un tà prohjam, tif tihrs preeksch azzim ne gull laukâ, kâ ween ar rohkahm to warretu fanemt un salaffiht; papreeksch jarohk dsikkas bedres, tad jataisa appaksch semmes leeli gangi, un nu jamekle, kamehr useet. Un tad fudrabs un wiffas zittas dahrgas mantas wehl tif zeefchi ar zitteem afmineem un ar semmi un smiltim fa=auguschas un fajauktas, ka bes dedsinaschanas un istihrischanas to ne spehj rohka dabbuht. Pee tahdeem gruhtheem darbeem tad teef peespeesti Nepfawi un zitti tahdi zilwefi, kas sawu dsihwibu ar kahdu nahwigu grehka=darbu bij paspehlejuschi. Un par tahdu taifnu un gudru teefas spreedumu mums schehligam Reiseram buhs pateikt, ka scheem rasbaineekeem, par strahpi zeesdameem, wehl wakka lauta, ar saweem rohkas=darbeem pa drufku waldischanai atpelriht tahs leelas fahpes, ko paschi zaur tihscheem grehkeem tuwakam bij padarrijuschi.

8.) Beidscht gluschi pee Kreewu walsts pehdi-gahm rohbeschahm, kas us rihta=puffi stahw, Kamtschatkas=semme are' dauds masi un leeli kalni, bet tur nekahdas baggatibas naw eekschâ, jo schee kalni pa brihscheem fahl trihzeht un kusteht, krahgt un sprahgt, un tad no tahm dsikkahm bedrehm, kas winneem wirsgallôs, ar maftigu warru isdsenn ugguni, dedsigus afminaus, uhdens pluhdus, karstus kâ wahritus, ohglas, kaufetu fwekki, pelnus un puttektus. Tad tee eedsihwotaji aprinkî, kas wehl naw pee kristigas atsihschanas peelabbinati, no sawas mahnutizzibas aptumschoti aplam dohma, ka tee kalnu deewekki barrahs un kaujahs.

Warr buht, ka dascheem taf gribbesees sinnaht, zif zaur gadsfahrteu pawiffam selta, fudraba, plati-

nas, Kappera, dselles un swinna tannis kalnds peh; swarra isroh; tapeh; te reh; inâ warreseet redseht, zif augstais frohnis, un zif atkal tee leelikungi weenâ gaddâ bij sakrahjuschees:

Skaitte, zif 1835tâ gaddâ kalnds Kreevu walssi iur israktâ.

	Selt.		Sudrab.		Platin.		Kapper.	Dsels.	Swinn.
	312	13	2424	10	—	—	3995 $\frac{3}{4}$	195,371 $\frac{1}{2}$	4250
Gessch teem kalneem, fas augstam frohnam peederr * * *	379	4	—	8 $\frac{1}{2}$	210	16	18,712 $\frac{3}{4}$	907,189 $\frac{3}{4}$	—
Gessch teem kalneem, fas zitteem peederr	691	17	2424	18 $\frac{1}{2}$	210	16	22,708 $\frac{3}{4}$	1,102,560 $\frac{3}{4}$	4250

Kahdas tahs uppes un kahdi tee esari.

Wahr wissu plattu Kreewu walsti uppes irr atrohnamas leelas un masas, un arri dauds esaru, kurreu wahrduß wissus të ne warram peeminneht. Bet tahs wiss' wairak wehrâ leekamas uppes un tohs esarus, par kurreem sewischki fo warr stahstih, pehz wahrdeem israusim. Wissas uppes sawâ pirmâ gallâ arween fahf teft woi no kahda awota, woi no esara, woi no purweem, un tad jo garrafas sawâ gahjumâ tihf, jo wairak tahs dabbu wehl zittas masakas uppes usnemt, kamehr beidsiht woi kahdâ leelâ esarâ, woi paschâ juhâ eegahschahs.

1.) Eeksch Leddus = juhru eelaischahs Dwihnu = uppe; pee winnas fatikschanas ar juhru ta ohstas = pilsehata, Arkangel wahrda, us kurren par ihksu waffaras laiku kahdi 100 kuggi, andeleschanas pehz, ar prezzehm no sweschahm semnehm dabrau, un Kreewu prezzes atkal pretti nemm. Winnpuffs Ural = kalneem, Sibirias semmê, trihs warren leeli straumi, pahr kurreu uhdeni gan mas zilweki par gaddu pahrzekahs, tapehz, ka tannis tufschâs mallâs mas lauschu dsihwo. La pirma irr Ob = uppe, eeksch kurras eelaischahs weena ohtra uppe, Irtsch wahrda, pee ka ta pilsehata Tobolsk ustaisita; — ta ohtra Jenisei = uppe, — un ta trescha Leenas = uppe.

2.) Eeksch muhsu juhru (Ohst = see) papreeksch eeskreen peeminnama Neewa = uppe; winna isfkreen no ta Onega = esara, tad zaur to Ladoga = esaru zaureet, un no abbeem esareem to uhdeni lihds aiswesdama, platta un dsikka, pee sawas fatikschanas ar juhru wehl kahdas fallas taifa, us kurrehm un pee paschas uppmallas ta leela un krahschna Reiser = pil-

fehtha Pehterburga. — No Peipus-esara, kas gluschi pee Widsemmes rohbeschahm, isnahk ta Narwa-uppe, tà sauzama pehz pilsehtas un kreposta Narwa, kas pee winnas mallas. — Daugawa-uppe, pee kurras mallas daschas pilsehtas: Witepff, Polozk, Dinaburga, Rihga u. t. pr. — Wehl muhsu juhrâ weena uppe eegahschahs, Weiffel wahrda, kas no Gestrickeru rohbeschahm atnahkdama, zaur Pohlu semmi zaurskreen, garr paschas Pohlu semmes wiff'leelakas pilsehtas, Warschawa wahrda, garram gahschahs, un pehz us Pruhfchu semmi teff, fur wiinna pehzgallâ ar juhru fa-eet.

3.) Mell-juhras puffê irr trihs leelakas uppes wehrâ leekamas: Donau-uppe; wiinna isnahk no dsittas Wahzsemmes, un pehzak starp Kreewu semmi un Turku semmi tahs rohbeschas apshme, tà, ka weenâ mallâ Kreewu walsts un ohtrâ mallâ Turku walsts. — Daipr-uppe, kurrar saws awotinschne tahli no muhsu Daugawas pirnas skreeschanas; pehzak zaur zittahm uppehm peebreedusi garr wez-zahm Kreewu pilsehtahm Smolenfk un Riew ar maktigahm straumehm un ar leelu burbuleschanu us juhru aisskreen. — Don-uppe isnahk no dsittas Kreewu semmes, pee kurras uhdeneem tee Kasaki sawus muddigus sirdsinaus dsirdina.

4.) Tas wiff'leelakais esars Kreewu semmê irr tas Kaspijska-esars, 150 juhdses garrumâ, un no 26 lihds 80 juhdschm plattumâ. Zebfchu wiinna uhdens ar leelas juhras uhdeni nemas ne fateff, taf tas uhdens naw tahds labs un derrigs, kâ zittu esaru uhdens, fo dsihwotaji warr dsert, bet fahlains un ruhfts, itt kâ juhras uhdens. Schinnî Kaspijska-esarâ daschas leelas uppes sawu uhdeni eelaisch; bet meh's tē ween gribbam peeminneht to leelu Wolga-uppi, kas no pirma lihds pehdigam gallam gan 1000

werstes garrumâ buhs. Daschas brangas pilsehtas pee wiinnas mallas irr peebuhwetass, fâ Iwer, Jaroflaw, Nischnei-Nowgorod, Saratom, Astrakan; schi pehdiga irr klahht pee paschas uppes fatikschanas ar to Kaspijska-esari, un us turren pahre to esari daschas laiwass, un plohssti un fuggi no Perseru semmes atnahht, kas tam esaram rohbeschneeze. — Wehl dimi esari Sibiriass semmê atleek, fo tikfai leeluma deht waijaga peeminneht, prohti tass Aral-esars, kas 45 juhdses garfsch, un 30 juhdses plats, — un tass Baikal-esars, kas 80 juhdses garfsch un 10 plats.

Tahdas uppes un dsikkafas weetas, fur uhdens fohpâ falassahs, Deewss pats sawâ laikâ eetaifijis, jo wiinsch wissu uhdens tezzeschanu lohka, un wissahm uppehm zekku rahda, fur skreet. Bet zilweki arri nepamett darbu, zur fo sawu dsihwofschanu jo labbu un weeglaku eetaifihht, un kad prezzes un smaggas dsennamas leetas un mantas bes gruhthafas puhleschanas un gluschi weeglaki tahlumâ warr aisswest laiwâs, ne fâ rattôs, tad Kreewu semmê pehz Reiseras schehligas pawehleschanas jau fenn pee ta stipri irr strahdahts, tahs uppes, no kurrahm zittas us zittahm juhrahm aisskreen, ar tahdeem dsikki eerakteem grahweem, fo Kanalus sawz, saweenohht. Kad nu schee platti un deewsgan dsikki grahwi ar uhdeni irr peepilditi, tad no weenas uppes us ohtru laiwass itt weegli warr laisst, un no weenas pilsehtas us ohtru prezzes un labbibu us plohssteem un struhgahm dsihht. Un nu jau par Dwihnas-uppi no Leddus-juh-ras us Wolgas-uppi un pa to lihds Kaspijska-esaram weenâ gabbalâ laiwâs warr tikf. Tâpatt tahdi kanafi irr rakti, fa no Wolgas-uppes atkal us Newas-uppi eeksch laiwahm warr braukf. Labba leeta gan, bet arr' labba nauda iseeht, tahdus grahwus best un tik

stipri ismuhreht, fa pastahwigi paleef. Kas sinn, woi ne, tà fà Kursemmê jau pee Wentes=uppes kanalus pataisija, uspreeksch arr' muhsu Widsemmê tahdus kanalus israks, fa no dsittas Kreewu semmes, no Pliskawas pilsehtas, pa Peipus=esara, Zehrpatas pilsehtas garram, us Pernawas pilsehtu warretu lai wâs braukt.

5.

Kà Kreewu Keisera walsts irr eedallita pehz waldischanahm un gubernamenteem.

Wissa Kreewu Keisera walsts pastahw no trim dakahm, prohti: 1) no ihstenas Kreewu semmes; 2) no tahs Pohu semmes, un 3) no tahs Pinnu semmes. Jebchu nu gan schahs wiffas trihs semm Keisera wiff'augstakas un tehwisches waldischanas stahw, tomehr winnahm sawadi likkumi. Un Kreewu semme wehl jo prohjam irr eedallita eeksch leelakeem un masakeem gubernamenteem un teefas aprinkeem, labbakas pahrraudsichanas un isteefaschanas deht. Katram gubernamentam irr widdû sawa gubernamenta pilsehta, fur augstais gubernators jeb semmes sohgis, fà Keiseram weetneeks, teefu spreesch un farga, lai wifs pehz fahrtas noseek, lai eedsihwotaji ar meeru un pateikschanu sawu maifi pelna, lai tee launi bihstahs, atsihdami, fa pasauliga waldischana irr Deewa fullaine, weena atreebeja tam laundarritajam par sohdbibu, — un lai tee labbi preezigi dsihwo, peeminnedami, fa teem buhs teikschana no labbdarrichanas.

Wiffus gubernamentus un semmes dakas nu pehz fahrtas isfkaitifim, un wehl peelikfim, zif lau-

ka jeb □ juhdses tee plattumâ, jif dwehfeles tur
dshwo, kahdas tahs wiff'leelakas pilsehtas, un jif
tahli tahs no paschas Pehterburga pilsehtas atstahw.

1.) Leela Kreewu semme.

Gubernamenti.	Zif □ juhdses plattu- mâ.	Zif dweh- feles.	Pirmas pilseh- tas.	Zif tahli pil- sehtas no Peh- terburgas pels wersehm.
1. Pehterburga	784	850,000	Pehterburga	—
2. Moskawa	480	1,249,300	Moskawa	698
3. Arkangelsk	15,215	240,896	Arkangelsk	1137
4. Wologda	8400	850,000	Wologda	710
5. Dlonetz	2354	236,170	Petrosawodsk	459
6. Nowgorod	2057	735,780	Nowgorod	182
7. Kostroma	1428	972,202	Kostroma	824
8. Woronesch	1354	1,507,189	Woronesch	1196
9. Tambow	1158	1,657,017	Tambow	1157
10. Twer	1140	1,297,942	Twer	537
11. Smolensk	1000	1,031,466	Smolensk	700
12. Wladimir	880	1,127,471	Wladimir	870
13. Nischnei- Nowgorod	878	1,118,400	Nischnei-Now- gorod	1139
14. Drel	790	1,366,300	Drel	1054
15. Pliskawa	768	693,727	Pliskawa	330
16. Kursk	740	1,503,722	Kursk	1204
17. Nehsan	730	1,241,744	Nehsan	888
18. Jaroslaw	609	930,180	Jaroslaw	741
19. Tula	545	1,094,510	Tula	873
20. Kaluga	540	440,805	Kaluga	806

2.) Maza Kreewu semme.

21. Tschernigow	950	1,319,389	Tschernigow	1104
22. Kiew	900	1,459,782	Kiew	1251
23. Woltawa	875	1,621,583	Woltawa	1437
24. Karkow	720	1,171,456	Karkow	1405

Gubernamenti.	Zif □ jubdseš plattu= mā.	Zif dweh- feles.	Pirmas pil- sehtas.	Zif tabli pil- sehtas no Pēb- terburgas pēh- weršējm.
---------------	------------------------------------	---------------------	------------------------	--

3.) Gubernamenti appakšch šaweem ihpascheem likkumeem.

25. Widsemme	866	740,089	Rihga	565
26. Kursemme	475	503,010	Zelgawa	605
27. Iggauu semme	335	282,232	Kehwele	359

4.) Gubernamenti uš wakkara pušes.

28. Minsk	1900	955,814	Minsk	911
29. Wolihnij	1073	1,314,117	Schichtomir	1249
30. Leischu sem- me	1173	1,315,781	Wilna	787
31. Mohilew	824	802,208	Mohilew	784
32. Witepfš	794	705,266	Witepfš	627
33. Podolij	730	1,548,155	Kamenez-Pos- dolsk	1523
34. Grodno	570	761,880	Grodno	989
35. Bjalistok	160	261,214	Bjalistok	1062

5.) Wezza leelwiršta-walstš Kasan.

36. Perm	5830	1,488,800	Perm	2093
37. Bjetka	2497	1,551,624	Bjetka	1459
38. Simbirsk	1141	1,198,576	Simbirsk	1448
39. Kasan	1104	1,309,500	Kasan	1519
40. Pensa	685	988,779	Pensa	1317

6.) Wezza leelwiršta-walstš Astrakan.

41. Drenburg	5560	1,838,168	Ufa	2043
42. Astrakan	3820	103,289	Astrakan	2100
43. Sarator	3474	1,562,373	Sarator	1596
44. Kaukasus semme	2550	378,600	Stawropol	2057

Gubernamenti.	Zif □ juhdses plattu- mâ.	Zif dweh- feles.	Pirmas pil- sehtas.	Zif tabi pil- sehtas no Peh- terburgas pēhs werstēm.
---------------	------------------------------------	---------------------	------------------------	---

7.) Pēe Mell = juhras.

a) Gubernamenti.

45. Tauria	1550	543,020	Simferopol	2067
46. Kerson	1400	607,949	Kerson	1787
47. Jekaterino- slaw	1186	781,000	Jekaterinoslaw	1600

b) Sawadi walsts = aprinkī: Области.

Bessarabia	794	503,720	Rischinew	1693
Kasaku semme	2550	533,700	Kowotscher- kast	
Grusiu semme	4000	2,226,300	Tiflis	2590
Armēaneru sem- me		nesinnama	Eriwan	2861

c) Pilsehtu = aprinkī: Гладоначальства.

Dbeffa	8	64,100	Dbeffa	1801
Taganrog	90	69,860	Taganrog	1826
Kertsch un Jeni- sol	2½	2,750	—	2270

8.) Pinnu semme.

Pinnu semme	2609	2,000,000	Helsingfors	413
-------------	------	-----------	-------------	-----

9.) Sibiriāš semme.

a) Gubernamenti.

48. Jeniseift	58,371	205,811	Jeniseift	5391
49. Irkutsk	20,120	544,208	Irkutsk	6077
50. Tobolst	28,500	675,800	Tobolst	3015
51. Tomst	24,000	394,163	Tomst	4523

b) Области.

Dmst	3000	72,630	Dmst	3610
Jakutsk	—	76,767	Jakutsk	8655

Gubernamenti.	Zif □ juhdses plattu= mâ.	Zif dweh= feles.	Pirmaß pil= fehthas.	Zif tabli pil= fehthas no Peh= terburgas pehi werstehm.
---------------	------------------------------------	---------------------	-------------------------	--

c) Управленія.

Troizko	—	—	Troizko	6630
Dkotst	—	8705	Dkotst	9601
Kamtschatkas semme	—	4518	Petropaw= lowst	13,000

10.) Pohstu semme: Царство польское.

8 Gubernamenti | 2184 | 4,103,196 | Warschawa. | —

Wehl 4 semmes strehki atleef, fo pee teem peeminneteem naw peeskaititi:

Dapreeksch 1.) Escherkefferu semme, Kaukasus kalnôs us seemeta pusses; schi Escherkefferu tauta pehz dwehfelehm ihsteni wehl naw isfkaitita, bet lihds 50 tuhstoscheem kaxa=wihreem gan sawâ starpâ paspehs isrihkoht.

Zad 2.) Kirgis-Kaisaku semme. Wissi tee Kirgisi, kas semm Kreemu Keisera waldischanas dsihwo, lihds 1,500,000 dwehfelehm fkaitihs.

Zad 3.) tas semmes gabbals, winnpufs Kaukasus kalneem, kas pehz kaxa ar teem Turkeem 1829tâ gaddâ pee Kreemu walsti tikke peeschkirts.

Un beidsoht 4.) winnpufs Kamtschatkas semmes leeli semmes strehki un dauds masas fallas, kurras tschuppôs juhâ irr useedamas, wissas tuffchas un aukstas pohsta=weetas, kur mas tauschu dsihwo, un tikkai wilki, lahtschi, lapfas un schahdi tahdi swehri staiga. Pee schahm semmes mallahm (to semmi, pee kurras schahs mallas peederr, fauz Amerika sem-

mi) Kreewu fupfchi ifgaddôs dabrau, tahs daschadas ahdas no plehfigeem swehreeem tohti mekledami; schahs wiini tad falassa, fapirkohr woi paschi jakti eijohr, un no tahm ahdahm tad brangus kaschokus pataifa, fo Moskawas un Pehterburgas pilsehtâs dahrgi pahrdohd.

6.

Wehl daschas tihrafas sinnas par kahdeem gubernamenteem un pilsehtahm.

Pehterburgas pilsehta, ta wiss'leelaka un krahfchnaka pahr wissu Kreewu walsti, irr usbuhweta pee Newas=uppmallas un us tahm fallahm, kas pee uppes fanahfchanas ar juhru taifijahs. — Zabrihnijahs, kad sinnam, ka preeksch 140 gaddeem us tahs paschas weetas tik ween purwi un fuhni bij redsami. Bet us Keisera Pehtera ta pirma pawehleschanu scho pilsehtu, pehz Apustuta Pehtera wahrda fauzamu, us reisi fahze buhweht, un tas darbs tik labbi weizehs, ka tahdus brangus nammus un pillis, kahdi tur redsami, gan retti zittur usees. Mahjas un ehkas pawisfam tur skaita lihds 9 tuhksstoschahm ar 450 tuhksstoschahm dwehseleh. Pascha Keisera wiss'augstaka pils tur arr', un wissi gwardijas=faldati pee Keisera pils kohrtelê stahw. Ifgaddôs no sweeschahm semmehm wairaf kâ pufsohrertuhksstoschi kuggi tur abrauz, ar daschadahm prezzehm, ar fukkuru, ar fahli, ar filkeem, ar wihnu, ar willa dsihju, ar smalkahm wadmallahm un schahdahm tahdahm mantahm, fo muhsu semme ne isdohd; un iswedd atkal no turrenes labbibu, linnu, linnsehflu, appinu, kannepejus, balkus, dselsi, ahdas, kaschokus, taukus, wassus

un fweestu. Pehrnajà gaddâ prezzes tiffe iswestas par 151 millioneem rubutu, un eewestas par 188 millioneem rubutu. Gan paschâ Pehterburgâ wiffas tahs eewestas prezzes ne isbruhke, jo wiff'leelaku daku no winnahm tahtaki aisdsenn us Moskawu un pah'r wiffu zittu plattu Kreewu semmi.

Eeksch juh'ras, 30 werstes tahtumâ no Pehterburgas, irr weena falla, fur ta pilsehta un kreposts, Kronstads wahrda, ar 30 tuhkstoscheem eedsihwotajeem. Schè ohstâ wiffi farra fuggi stahw, no furzeem daschi 100 lihds 120 schaujamus gabbalus nefs. Zeem ja-aisstahw muhsu juhrmallas, lai fweeschi ar warru muhsu rohbeschâs ne eelauschahs.

Moskawa irr ta ohtra wiff'leelaka pilsehta, fur wezzôs laifôs, kamehr Pehterburga wehl ne bija, pats Keisers sawâ pilli dsihwoja. Schi wezza pils wehl schodeen tur stahw, Kreml sawama, ar brangahm un baggatigi ispuschkotahm basnizahm, furru tohrnu junti ar tihru seltu irr apseltohti. Dauds Krzewu leelkungeem tur sawas glihtas un smuffas mahjas, fur seemas laifu padsihwo, ja sawâs muischâs ne gribb palikt. Daschas reises Moskawa zaur ugguns grehku nozihke, un wehl pehdigu reisi 1812tâ gaddâ, kad Sprantschu Keisers ar warren leelu farra spehku lihds paschai Moskawai bij eelauses; bet nu atkal jau usbuhweta, un krahfchnaka un brangaka, ne kâ lihds tam bij. Eedsihwotaji tur 380 tuhkstoschi irr skaitami; basnizas 285; bohdas, fur wiffadas prezzes pahrdohd, 7000, un wifs pilsehtas aprinkis steepjahs pah'r kahdahm 40 werstehm.

Tahs wiff'wezzakas un brangakas pilsehtas pehz schahm pirmahm paschâ dsikâ Kreewu semmè irr: Nowgorod, fur wezzôs laifôs kahdi 400 tuhkstoschi zilwefi dsihwoja, un kam leela buhschana un andeleschana ar Rihgu un Rehveli bija; — Pliska-

wa, arr' wezzôs laifôs jo baggata, ne fà schodeen, fur tee wezzi aprinka muhri wehl parahda winnas pagahjuschu stiprumu un leelumu; — tad Smolenfk, Kiew, Wladimir. — Nischnei-Nowgorod ja-peeminn ta leela tirgus deht, fas tur ifnogadda teef noturrehts; pehrn prezzes tiffe sawestas no wif-fahm mallahm par 157 millioneem rubulu; Zeeü, jeb tschajju, fo ar uhdeni sawahritu Kreewi lohti eemihtojufchi dsert, ne masaki, fà par 18 millioneem rubulu sawedde; laiwes 2030, ar 23 tuhstoscheem laiwneefceem bij abraufufchas, un fur nu wehl tee zitti tirgu laudis?! —

Arkangelfk irr pilfehtha pee Dwihnas=uppes un Leddus-juhras, ar andeleschanu, un fuggôs no turrenes iswedd linnus, kennepejus, darwu, deggutu, taukus, dselsi, ahdas. Par wassaru drohschi lautini no turrenes dohdahs us tahm pohsta-fallahm Leddus-juhra, pehz wilkeem, lapfahm, uhdreem, lahtscheem un daschahm leelahm juhras-siwim dsennadamees, furxu ahdas un taukus pehzaki pahrdohd.

Pece Mell-juhras no wiffahm zittahm pilfehthalm wiff'wairak peeminnama irr Odeffa; preeksch 50 gaddeem tahs weetas bij tukfchas un pohstâ; bet ta gudra un augstiteizama Keiserene Katharina ta ohtra 1795tâ gaddâ tur pilfehthas grunti lifke, un nu jau 60 tuhstoscheem zilwekeem tur maifes papilnam. Leela tur ta andeleschana un wiffa buhschana, jo no wiffahm mallahm fuggi abrauz un aisbrauz, prezzes atwedd un aiswedd; wiff'wairak fweefchus un wiffadu labbibu no Kreewu semmes us turren dsenn, leelas pabrihkes un brangas mahjas, un dahrsôs arr' jau wihna kohkus eefahkufchi kohpt.

Dhrenburgas pilfehthâ ifgaddôs no dsikas Ufias semmes fweefchi kuptfchi atnahk ar dauds dahrgahm prezzehm, ar sifschu-drehbehm, smalku willu, pehr-

lehm, dahргеem afmineem, apteekeru sahlehm u. t. pr. Tee sawu tabtu zekku zittadi ne usnemm, ne kà pa fimeeneem kohpâ, tahs prezzes wefdami ar "kameteem," kas gluschi sawadi lohpi, ar diwi fupreem muggurâ un ar garxu faklu, un kas, dauds leelaki un stipraki buhdami ne kà muhsu mahjas lohpi, itt gruhtas nastas warr panest.

Sibirias semmê pee paschahm rohbeschahm 6370 werstes no Pehterburgas, 300 werstes no Irkusk un 1500 werstes no Sineseru wiss'leelakas pilsehtas Pefin, fur Sineseru Reisers, no paganu tizibas, dsihwo, — tur irr weens meests, gan mass, bet pehz tahs leelas andeleschanas tohti wehrâ leekams. Tee Sineseri dauds nepatauj fwefcheem fristigeem laudim sawâ walsti eenahkt, apluhkofchanas woi andeleschanas deht, tapehz arr' wissa wianu buhschana mums ihsteni naw sinnama. Bet Kreews tif patt kà Sinesers zits pee zitta daschas prezzes un leetas labpraht mekle, kahdas ohtram truhkst: tapehz pee paschahm abbeju rohbeschu mallahm Kreewi weenu masu pilsehtinu usbuhwejuschi, wahrdâ Riakta, — un Sineseri no sawas pusses ne zif tabt' ohtru, wahrdâ Maimatschen. Tur abbas tautas andele, un sawas prezzes par deenu ismihj, bet naktis sawus wahrtus aisslehds, un ne eelaisch ne kahdu zittu sawâ pilsehtâ. Kreewi tur dohd wifadus dselsu rihkus, ahdas, kaschokus, drehbes un waddmallu, un dabbu atkal apteekeru sahles no daschadahm sortehm, sishchu dsihju, smalku willu, un tahs peeminnetas tee-sahles, kas irr kalteras pußku lappinas, fo iswahritas Kreewi un zittas tautas no scheem Sinesereem gan drihs pahrleeku eemahzjufchees dsert; un kad schee tee-stahdi zittur pafaulê pawissam ne aug, ne kà tif Sineseru semmê, tad Sineseri no saweem ihpascheem smalkeem kah-

poſteem laikam labbaku naudu eedabbu, ne kà mehſ
no ſaweem wezjeem rupjeem.

Pinnu ſemmê, kur tee leeli akminu kalni ar
teem ne-iſſkaitameem eſareem, tur pilſehtâs un
paſchâs muifchâs wiſſi Sweedru wallodu runna,
tà kà Widſemmê fungi un pilſehtneeki Wahjifki.
Œhi Pinnu ſemme lihds 1809tam gaddam weena
dalka no Sweedru walſtibas bij, bet no ta laika
ſchi leela ſemme muhfu Keiſeram peederr.

No Jggaunu ſemmes dauds naw ko peemin-
neht, tapeh; ka wiſſa ar Widſemmi un Kurſemmi
no weenadas buhſchanas, tikkai ſemneeki Jggauniſki
runna. Jggaunu ſemmê irr pawiffam 79 baſnizas,
53 ſa-eefchanas weetâs, ar 52 mahjitajeem no Ewan-
gelifkas tizzibas.

Muhfu Widſemmê

us puffi dſihwo Latweeſchi, un us puffi Jggauni.
Rohbeſchas: no ſeemeta-puffes: Jggaunu ſemme,—
no rihta puffes: Peipus-eſars, Pliſkawas un Wi-
tepfkas gubernamenti, un no deenas widdus puffes
Kurſemme, pee kurras labbâ gabbalâ Daugawa
rohbeſchas apſihme, un wakkara puffê juhra (jeb
Dhſt=ſee). Gaxxums 320 werſtes, un plattums 200
werſtes. Uppes irr: Daugawa, eekſch wiannu
eeteek ta Leel=uppe, kaſ no Kurſemmes isnahk,
ta Dhger=uppe un Aiwekſte, eekſch kurreu at-
kal Peddez=uppe ſawu uhdeni laiſch. La Gauje
ar ſawahm uppitehm, Tirſes=uppi, Waidawas-
un Mell=uppi, Raun=uppi u. t. pr. Perna-
was= un Embal=uppe, un wehl zittas. Eſari
tur irr: Peipus-eſars, Wirzjerw, Burtneku-
eſars, Lubahnes-eſars, Allukfnes-eſars
un wehl dauds zitti. Semme irr weetâs ſmiltaina,
weetâs mahlaina; kur kalku=akmini, tur jo augli-

ga. Kungi un semneeki ruddeni gan leelu pulku labbibas eefuk, bet to wiff'leelaku daku, neween rudsus, bet arr' meeschus, un Deewam schehl nu jau kartuppelus eemaisa, un no teem brandwihnu laisch. Wezzôs laikôs tâ gan ne bij, tâ lassam weenâ grahamatinâ (Sinnas par Drustu=draudses u. t. pr.): "tai 1688tâ gaddâ brandwihnu wehl ne laide, un „bruüscha katlâ tikkai 30 stohpi sagahje, tâ ka gan „warr redseht, ka allus arr wiffai dauds ne tikke „dserts.“ Un ta muischa taf laikam ne buhs ta weenweeniga bijusi zaur wiffu Widsemmi, fur brandwihnu ne laide, bet schodeen, — af, zif zittadi! — Zhseni kalni, fâ zittâs semmês, muhsu Widsemme nawa, jo tee wiff'leelafi, Oppelalna un Ruhgadas draudses aprinêi, augstaki naw fâ 6 lihds 8 un 10 fimt pehdas. — Widsemme eefsch 8 teefas aprin-keem irr eedallita: Rihges, Zehses, Walmares un Walkas aprinêi, fur Latweeschi dsihwo, — un Zehrpatas, Werrowas, Williandas un Pernawas aprinêi, fur tif Jggauni. — Rihges pilsehata, pee Daugmallas, 1200tâ gaddâ tikke usbuhweta, bet schodeen laikam wairs neweenu mahju no winna wiff'wezzaka laika ne redsehs. Tur dsihwo lihds 70 tuhkstoscheem zilwekeem, un wassarâ ar fuggineekeem un wisseem swescheem wehl wairaf buhs. Pehz leelas buhschanas un andeleschanas Rihga zaur wiffu Kreemu walsti gan drihs ta zettorta pilsehata buhs, jo prohti tikkai Pehterburga, Moskawa un Warschawa leelakas pahr muhsu Rihgu. Pats general=gubernators par wisseem juhrmallas gubernamenteem tè sawâ pilli dsihwo, un tâpatt arridsan wiffas tahs augstakas semmes teefas. Basnizas pawiffam 14; zif pehrnajâ gaddâ tur peedsimmufchi, mirruschi un laulibâ demufshees, to schis reh-fens israhda:

	Behrni peedsim- muschi.	Ziltweti nomirru- schi.	Pahri laulibâ de- wuschees.
No Ewangeliffas tizzibas	1136	605	310
No Kreewu tizzibas. . .	466	420	96
No Kattoku tizzibas. . .	148	199	36
Pawiffam	1750	1224	442

Leela andeleschana tur irr par seemu un waf-
faru; seemâ no Leischu semmes, Kursemmes un
zitteem gubernamenteem tuhkstoschi wesumi ar kwee-
scheem, rudseem, linneem, linnsehku u. t. pr., fa-
brauz, — pawassarâ pa Daugawu struhgas un plo-
sti pa simteneem nahk leijâ us Rihgu, ar dauds
prezzehm, labbibu, linnu, balkeem, dehteem u. t. pr.,
fo wissu par wassaru kahdi tuhkstoschi kuggi us
fweeschahm semmehm aiswedd. — Pee Daugawas
grihwes irr weens kreposts jeb skanste, fur saldati
kohrtelê stahw, un fur zeetumneeki tohp apfarga-
ti. — Pernawa, weena ohsta pee juhrmallas, fur
kuggi atbrauz un aiseet; — Zehr pata, ar 12 tuhk-
stoschahm dwehselehm, ifgaddôs brangaka un leela-
ka taifahs, tur dauds skohlas un arr' augsta skohla.

Zahs zittas jo masas pilsehtas Widsemmé:

Slohka (meests) irr 30 werstes no Rihges.

Limbaschi, . .	= 70	— . . —
Zehses, . .	= 81	— . . —
Walmare, . .	= 107	— . . —
Walka, . .	= 155	— . . —
Werrowa, . .	= 241	— . . —
Williande, . .	= 249	— . . —

Dee Widsemmes wehl ja=peeskaita daschas masas fallas, no kurrahn ta wiffleelaka Sahmufalla, lihds 100 werstehm plattumâ un 40 garumâ, ar weenu pilsehtu, Ahrensburg wahrda. Tee eedsihwotaji us tahm fallahm irr Jggauni, un arri pa weetahm Sweedri, kas no wezzeem Sweedru laikeem tur eedsihwojuschees.

Widsemme irr basnizas wiffas kohpâ skaititas 158, faeefchanas weetas 111, ar 126 mahjitajeem; un Sahmu-fallâ 14 basnizas, 59 faeefchanas weetas, ar 17 mahjitajeem.

K u r s e m m e.

Kohbeschas wiffapfahrt: Widsemme, Wiplante, Leifchu semme, Pruhfchu Rehnina walsts, juhza. Garums no Swentes zur Jelgawu lihds Drujanas pee Daugmallas kahdas 65 juhdses; plattums naw weenads, jo pa weetahm 20 un pa zittahm weetahm wairak ne kâ 3 woi 2 juhdses. Uppes: Daugawa, Leel-uppe, Driksne, Muhfa un Memmone, kurras abbas saweenotas par Leel-uppi sauz; Wente, pee ka tee peeminneti kanali irr rakti, Ezawa, Suffeije un wehl dauds zittas jo masas. Esari schurp un turp, Engaresesars, Leepajas=esars, Dohrbes=esars, un dauds zitti. Kursemme irr lihdsena, un kalni naw, bet ta irr weena labba un augliga maises semme, un tē dauds wairak kweefchu isfehji ne kâ Widsemme; arr' ahbotu-, bumbehru-, pluhmju- un kirschu=kohki dahrsôs wairak isdohdahs, ne kâ Widsemme, par sismi, ka tē woi nu semme jo augliga, woi laudis wairak us dahrsu kohpfchanu dohdahs. — Kursemme 11 pilsehtas un 8 meesti. Ta pirma pilsehta Jelgawa, pee Driksnes-uppes, 40 werstes no Ribges, us kurren nu jau itt taifns bruggehts zelsch

irr eetaifhts; 12 tuhftoschi eedsihwotaji, 5 basniz-
 zas; zittkohrt Kursemmes leelskungs tur famâ pilli
 dsihwoja. Taks zittas jo masas pilsehtas: Jaun-
 Jelgawa, Jakobstadt, Bauſke, Luffum,
 Dilte, Kuldiga, Aisputte, Grobihne, — un
 pee pafchas juhrmallas Leepaja un Wente, tur
 andeleschana pahr juhru. — Tee astoni meesti tahdi
 fouzami: Dohrbe, Kandawa, Dohbele, Zah-
 bile, Scheenberge, Illufte, Subbatte
 un Polangen, schis pee Pruhſchu rohbeschahm
 stahw. Da wiffu Kursemmi fkaite 177 basnizas,
 tif ween 13 fa-eeschanas weetass; turklacht wehl
 20 Kattofu- un 3 Kreewu-basnizas; Ewangelifkas
 tizzibas mahzitaji 127 pehz fkaites.

Preekſch 700 gaddeem pee mums Widsemmé,
 Kursemmé un Jggaunu semmé tà ne-iskattijahs,
 fâ schodeen. Tad pilsehtas, muishas, basnizas,
 leelas un masas fskohlas, zekki un wiffada derriga
 buhschana ne bij; tihrumi mas eestrahdati, bet me-
 schi leeli, fa pehz fultuma gan ne behdaja. Latweefchi,
 Jggauni un wehl weena tauta, tee Lihbeefchi, kas
 nu jau fenn pawiffam isnihkufchi, fâ iskafiti bee-
 schôs meschôs famâs fehtâs dsihwoja; fehje mee-
 schus, ausas, drikkes un linnus; — lahtschus, wil-
 kus un lapsas un breeschus, to laiku wehl wai-
 rak rohdamees, usdsinne un nokahwe, bittes kohpe,
 tà fâ ta wezza finge wehl istahda:

”Ne kas eet pahr bittes gohdu, miglâ feltu falassa,
 Saulitê fehdadama felta trohni darrina.“

Katrs paggasts bij appafsch kahda wezzaka usrau-
 dsifchanas, tas laudim teefu spreede, un ja wai-
 jadseja, karrâ un kaufchanâ teem par preekſchneeku
 bij. Jo tannis laifôs laudim meers wehl mas tikke,
 un kad starp pafcheem strihdeschana un kaufcha-

na ne gaddijahs, tad zittas tautas, woi nu Leifchi, woi Pohki woi Kreewi aisween ar warru eelausahs, zeemus fadedsinaja un pohstija, zilwekus nokahwe, seewas un behrnus un lohpus aiswedde prohjam. Bailigi laiki! Paganu mahnu=tizziba Latweeschus un Jggaukus stipri wehl aisturreja, un gaddu fimteni pehjak pahrgahje, kamehr behrnubehrni wezzâs singês tohs wezzus deeweklus arween peeminneja un bailes prahtâ schaujahs, kad dsirdam, ka tannis tumfchôs laikôs appaksch kahdeem fwehteem wezzeem ohsolkohkeem zilweku affini uppurefchanas deht islehje! Perkuhnis, Potrimpus un Pihkols bij teem tee trihs pirmi elkadeewi, un teem lihdsi wehl dauds zitti, kâ fauzami mahjaskungi, mescha=mahte, lauka=mahte, wehja=mahte, un tas Lihgo, tã fakhoht, tas lusteschanas deeweklis, kurra fwehtkus ap Jahneem naktis pee eekurrinatahm uggunim ar singeschanu un uppurefchanu fwehtija. Burwjus, pestekus, ragganas un sihlneekus arr' zeenija, pee tahda wella darba kautkahdâs wajadsibâs paligu mekledami, lihdsi kamehr Kristus gaischums wiffus tahdus tumfibas darbus isnihzinaja. Bet labs laikis pahrgahje, kamehr laudis schahdu blehnu=tizzibu pawiffam atstahje un pamette. Tai 1158tã gaddã peh3 Kristus dsimschanas, — tas irr, no scha gadda atpakkat rehkenahs, preeksch 681 gaddeem, — Wahzeefchi pirmureis ar fuggeem Daugawã atbraukdami, muhsu Widsemmi usgahje. Tad no ta laika arween wairak Wahzeefchi atnahje, andeleschanas deht, labbibu, meddu, waskus, ahdas, taufus, balkus, darwu u. t. pr. iswesdami, un pretti dohdami zittas patihkamas prezzes. Tee peh3 fahje usbuhweht kahdas pillis un apmuhretas weetas, fur isglahbtees no paganu wiltibas un laupifchanas. Wehl schodeen tahdas pillis, bet nu jau

druppu druppôs un isphstitas un safrittufchas
 fchurp un turp redsam dauds weetâs Widsemme.
 Pee Daugmallas Jêschilles un Sallas-pils tahs pir-
 mas bij; bet pehzak, kad jo wairak to zilweku no
 Wahzsemmes isnahze, tad tee paschu Rihgas pil-
 fehtu sahze buhweht, un tad wehl tahs zittas, kâ
 Zehfes u. t. pr. Jebfchu Wahzeefchi arr' darbo-
 jahs, tohs nabbagus paganus atgreest us kristigu
 tizzibu, tomehr tas tif ahtri ne gahje, kâ wehleja;
 jo tumfibas gars irr nifns un ne peefuhst gaismai
 pretti turretees. Urr' ne warr leegtees, ka to laifu
 Deewam schehl kristigi lautini bij aismirufufchi to
 wahrdinu, "ka ween ta tizziba to pasauli uswarr"
 (1. Jahn. 5.); schee aplam dohmaja, to paschu
 fpehjoht isdarriht ar sohbinu un ugguni! Kas to
 dohs! Debbeswalstiba ne pleschahs ar warra dar-
 beem, un paschi gan wainigi, kad atgreeschanas
 darbs tif labbi ne isdewahs. Zee pagani jo nifni
 turrejahs pee saweem wezzeem elkadeewcem, un kad
 mihlestiba firdis ne pahrfildinaja, tad naw brih-
 nums, ka schee pehz gan tikke kristiti ar uhdeni,
 bet ta kristifchana ar fwehtu garru laikam wehl
 truhke. No Wahzsemmes ifgaddôs wairak Ratto-
 ku basnizas fungi ar dauds kaxxa spehku atnahze,
 tohs paganus woi ar labbu woi ar launu no wez-
 zas mahnu tizzibas nogreest. Kaufchana un karsch
 tad gan nahwigi fanehmahs, un meers starp Wah-
 zeefcheem un paganeem agraki ne tikke derrehts, ka-
 mehr wiffi Latweefchi un Jggauni bij nokristiti.
 Rihgas pilfehthâ Mahrias basnizâ tam wiff'augsta-
 kam Rattoku basnizas fungam jeb bistapam saws
 gohda frehst bij, tam tur pilli sawa mahja, bet
 daschas zittas pillis ar leelahm muischahm, kâ Kohk-
 nese, Kauna, tam arr' peederreja, fur wiasch va
 brihscheem dsihwoja. Un tee kaxxa l'elkungi, jeb

brunneneeki, kurreem nu arr' muischas un pillis dauds, kà Allukfnes-, Gulbenes-, Sigguldas- un dauds zittas pillis, — sawâ starpâ eezehle weenu wiſſ- augſtaku wirſneeku jeb preeſchneeku, un tas tad Zehſes pilli dſihwoja. Bet Rihgas augſtais baſniz- aſ-kungs, un ſchis Zehſes augſtais karr- aſ-kungs, abbi diwi augſti leelikungi, zits zittam ne gribbeja zektu greest, un kad nu teem nekahdi zitti teef- neſchi, ne kà ſohbini un ſchaujami gabbali, tad zaur to atkal ſahzehs karki un ſtrihdes, kauscha- na un nemeers! . Ak, kam tahs wezzas grahma- tas rohka, kur tee ſtahti par winneem laikeem eelikti, tas bes ſirds-nopuhſchanas tahs ne warr laſſiht. Un nu turklaht wehl tee ſweſchi eenaidneeki, Pohli, Kreewi, kas laupidami Widſemné aisween eenahje! Zahdâs breeſmâs ilgi gaddi pagahje; bet "eekſch feſchahm behdahm Es tewi isglahbſchu, un ſeptitâ tewi launums ne aikahrs." Schis Deewa apſohliſchanas wahrds arr' pee muhſu Widſem- mes buhſchanas tikke peepildihts. Ap ta Deewa kalpa Lutera laiku Zehſes pilli par Widſemmi weens itt teizams un deewabihjigs karr- aſ- leelikungs jeb "brunneneeku meisteris" waldija, Walter von Plettenberg, tas ar leelu gudribu un ſpehzigu rohku Widſemmi 50 meera gaddus ſagahdaja. (Kad nomirre, tad Zehſes baſnizâ pee altara tikke pa- glabbahs, kur winna gohda akmins wehl redſams.) Ar winna ſinnu un patauſchanu pirmreis Rihgas baſnizâs ta ſkaidra Ewangelikfa tizziba tikke Aud- dinata, un ne jif ilgi, tad wiſſas Widſemmes un Kurſemmes un Jggaunu ſemmes pilſehtas, leeli- kungi un ſemneeki to Kattoku tizzibu atmeſdami zittu grunti ne mefleja, ne kà ween to, kas irr liſts, prohti Jeſu Kriſtu. Bet kad tee laimigi 50 gaddi bij pagahjuſchi, tad atkal Pohli, Kreewi un Swee-

dri fahze ftrihdetees un fautees, katrs pehz muhsu
maises semmes fahrodans. Atkal kaufchanas un
farri! Tas pehdigais brunneneeku meisteris, Gott-
hard Kettlers wahrda, prett tahdeem ftripreem
eenaidneefkeem wairs ne fpehdams turretees, Pohlu
Fehninam Widsemmi atdewe; Jggauu semme ap-
pafsch Sweedru Fehnika waldifchanas fritte, — un
pats Kettlers no Pohlu Fehnika Zelgawâ tiffke eezelts
par wiffas Kursemmes dsimts-leelkunge (1561). Un
no ta laika 234 gaddus Kursemme fewifschki par
weenu walsti palikke, fur winnas augstafais leels-
kungs fâ weens mass Fehniensch waldija. Widsem-
me nu pee Pohlu walsts bij peeschkirta, un Pohlu
Fehninam weetneeks waldija Nihgas pilli. Bet ilgi
tas tâ ne palikke. Gan Pohli, pafchi no Kattofu
tizzibas, aisween dsinnahs, Widsemmes eedfihwota-
jus atkal nowillinaht no tahs fskaidras Ewangelifkas
tizzibas. Bet "zilweka firds gan pahrdohma fawu
zefku, bet Deews ween peeschkirt winna gahjumu."
Jo 1621tâ gaddâ Sweedru Fehniensch, Gustaf
Adolf (weens deewabihjigs un fpehzigs kungs, fas
pehzaf Wahsemme eefsch farra prett Kattokeem
nofchauts Ewangelifkai tizzibai par affins leezinee-
ku palikke) pahr juhru danahze preefch Nihgas
muhreem, pehz leelas kaufchanas Pohlus uswarreja
un Widsemmi par fawu gubernamentu eetaifja.
Nu Widsemme zerreja atpuhstees no wiffahm far-
ra breefmahm, bet tif ahtri tahda laime ne tiffke.
Tas Kreewu Zahrs Alekfei farra un eenaidâ ar
Sweedreem dsihwodams eenahze Widsemme ar lee-
leem farra pulkeem, fanehme Kohksneses pilli, pee
fa to laiku wehl masa pilfehntina fshaweja, to fa-
dedfinaja un isphoftija; Zehrpata arr' ugguni no-
fihke, tad pafchu Nihgu gribbeja uswinneht; gan
fshahwe ar leeleem fchaujameem gabbaleem deenâs

un naktis, gan basnizas daschas un nammi dauds pohstâ gabje, bet pilsehtu ne dabbuta rohka (1657). — Pehz tahda kaxa nahje breefmigi mehra un fehrgas laiki, kas zilwekus un lohpus pahr wissu Widsemmi pahrleeku dauds isnihzinaja, un mas bij zerribas, ka Widsemmes laudis atkal zekschotees. Jo Sweedru Pehnina walstiba, kas gan sawâ laikâ spehzigâ un leelâ gohdâ bij bijusi, sahje nihkt, un kad jau waldischanai paschai spehks peetruhkt, kahds labbums tad wehl pawalstneekem buhs gaidams? Tapeh; mums buhs preezigeem buht, ka Kreewu Keisers, Pehters tas pirmais, wissas semmes pee juhrmallas no Nawa-uppes lihds Daugawai appaksch sawahm spehzigahm un laimigahm rohkahm nehmis. Gan karsch bij niks un nahwigs, un mehrs un bads schinni kaxa laikâ (1710) Widsemmi no jauna itt neschehligi pohstija, ka dauds zilweki nonihke, un pilsehtas un muishas fadegge; bet nu jau zaur 129 gaddeem Widsemme appaksch Kreewu Keisera waldischanas meerigus un laimigus laikus ween redsejusi. Tadeht arri Kursemme 1795tâ gaddâ Kreewu Keiseram patti no sewis padewahs; un kad 1819tâ gaddâ Keisers Alekanders tas pirmais patahwe, ka zaur wissu Kursemmi, Widsemmi un Jggauu semmi tee semneeki no dsimelaudim par brihwelaudim palikke, tad irr jafalka, ka zittadi ne warr atmakfahht tahdu schelastibu ne kâ ween zaur jo firsniugu pateikschanu un jo paklaufigu prahtu.

7.

Kahdi Kreemu walsts eedsihwotaji pehz
tautas, wallodas un tizzibas.

Wiffâ Kreemu walstî gan drihs 60 millioni zilwe-
ku dsihwo, un schi skaita arween wairumâ eet, jo
ifgaddâ behrni wairaf peedsemm, ne kâ dwehseles
us muhschibu aiseet. Jau peeminnejam, ka wiffa
Kreemu walsts us diwahm leelahm dalkahm friht,
weena schinni pussê no Ural-kalneem, un ohtra
winnpufs teem kalneem; bet wiannâ pussê, ko Si-
birijs semmi fauz, tik 6 millionus zilweku skaita.
Tad muhsfu pussê, jebfchu 3 reis masaka pah̄ ohtru,
tak 10 reis wairaf zilwekus dsihwus usturr. Zo-
mehr arr' tē zilweki ne dsihwo no weetās beeschi
kohpâ, bet daschâs weetâs beeschafi, daschâs atkal
rettaki. Tâ pee Leddus = juh̄ras leeli streh̄ki pa
juh̄dsehm skaitami, fur ne weenu dwehfeliti ne us-
eefi; ohtrâ pussê pee Mell = juh̄ras arr' masak tau-
fchu tannis plattâs un tuffschâs weetâs, fur nedf
meschi, nedf apstrahdati semmes gabbali, bet ween
plawas un gannamas weetās. Tik ween dsikkakâ
paschâ Kreemu un Poh̄tu semmê tee zilweki wiff-
beeschafi kohpâ dsihwo (ko warr redseht pee ta reh-
kēna no gubernamentu leeluma un zilweku skaites),
un meh̄s Widsemme ne warram leelitees, ka pee
mums zilweku jau papilnam effoht. — Zilweku
labba dalka eefsch pilsehtahm dsihwo, bet tas wiff-
leelafais pulks ar semmes apstrahdaschanahm sawu
pah̄retikschanu dabbu. Arr' muhsfu laikôs jau wai-
raf fah̄ze darbotees ar daschadahm pabrih̄keh̄m, fur
smalku dreh̄bi un wadmallas, dselses. un tehraud-
rih̄kus, audektu, papih̄ru, poh̄dus un glah̄ses un
schah̄das tah̄das derrigas un skunstigas leetas pa-

taifa, pee kuzza darba arr' labs zilweku pulzinsch
 sawus pirfstus un rohkas kustina. Mufsu scheh-
 ligais Keisers katrai tautai palauj, pehz tehwu-teh-
 wu eeraschahm dsihwoht, un kad gan drihs 100
 tautas skaitamas, kuzzas wiffas appaksch weena
 Keisera augstas waldischanas meerâ kohpâ dsihwo,
 tad weegli atjehgs, ka scheem laudim dsihwoschana
 arr' ne buhs weenada.

1.) Patti pirma tauta irr Kreewu tauta. Kreewi
 gan wiff' wairak sawâs ihstenâs dsimtu semmês dsih-
 wo, bet kad schi tauta ta wiff'leelaka, un tà fakkoht
 starp wiffahm zittahm ta ihstena grunte eeksch walsts,
 tad wiini arr' peemettuschees tur, fur zittahm tau-
 tahm ihstena dsimtene. Kahdi no Kreeweem ne dsih-
 wo woi pilsehtâs woi karrâ Keiseram kalpo, woi pa-
 brihkês strahda, woi kalnôs pee sudraba un dselles
 rakschanas, tee wiffi pee semmes strahdaschanas un
 lohpu kohpschanas peestahw, un widdeja Kreewu sem-
 me augliga un labba no Deewa baggatigi gan ap-
 swehtita, tà kâ rudsu puhrs tur pufsnandu maksfa,
 ne kâ pee mums. Wiffi Kreewu semneeki woi nu
 pee frohna-, woi leelungu-muischahm peederr, fur
 winneem gaitâs ja-eet; bet daschi muischneekem par
 wiffahm gaitahm ar naudu ween maksfa, un schahdu
 naudu nofauz par obroku, bet par tahdu obroku tee
 nu dabbu brihwibu pelnâ eet pilsehtâs. Kreews irr
 no meefas stiprs un refns zilweks, un daudl fultuma
 un aufstuma, badda un flahpes spehj pazeest, tapehz
 arr' muddigs pee gruhtha darba; prahtâ winsch drihs
 ko ismahzahs, un ar sawu weeglu galwu winsch am-
 mata darbus un daschadas skunstas, kas tam teef
 mahzitas un eerahditas, itt lehri fanemm.

2.) Ta ohtra tauta, pehz skaites leeluma peeminna-
 ma, irr, tee Pohli. Gan kahdi 7 millioni, kas sinn,
 woi ne wairak tee buhs. Preeksch 70 gaddeem tee

weena leela stipra walsts bij, 13,000 □ juhdses plata, ar 12 millioneem zilweku appaksch sawu paschu Rehnianu un waldischanu, bet kad weenumehr sawâ starpâ plohsijahs un kahwehs, tà kâ wiffas zittas walstis wiff' apfahrt ne warreja meerâ buht, un tahm ar bailehm ween bij jadshwo, moi Pohli jau atkal ne sahlfchoht farxu un dumpju, tad Deews winnus swe-scheem Reisereem un Rehnineem nodewe, lai appaksch teem mahjitohs, meeru turreht. Winni wiffi no Kattotu tizzibas.

3.) Zee Leifchi un Latweefchi, wiffi lihds no weenas tautas un fuggas, skaitihš kohpâ wairak kâ pufsohtru millionu dwehseku. Leifcheem, kas ilgôs gaddôs appaksch Pohlu waldischanas bij aisturreti, ihsteni tihra latwifka mehle nawa, tà kâ Kursennee-keem un Widsemneekeem; un zaur scho Pohlu waldischanu tee paschi arr' wehl pehz sawas tizzibas pee Kattotu wezzahm mahzibahm un eeraschahm turrahs.

4.) Zggauni un Pinni no weenas fuggas, jebfchu winneem pehz wallodas drufzin sawada mehle. Winni arr' kâ Kursennes un Widsemnes laudis wiffi brihwi, un pawiffam naw dsimtkaudis; ar mums lihds winni pee Ewangelifkas tizzibas pee-skaitahs.

5.) Zee Kasaki, ar pascheem Kreeweem no weenas zilts, wallodas un tizzibas, dsihwo tannis gannamâs weetâs, kas ap Don=uppes pee Mell=juhkas is-plefchahs. Wiffi kâ farra wihri; ar saweem lohpeem un sirgeem apfahrt staiga, appaksch telteem un butkahm gulledami, fo winni, kad preekfch lohpeem derrigas sahles no weetâs wairs ne rohnahs, noahnda un tahlaki staiga. Zee irr stipri un muddigi lautini, un labbi jahtneeki, kadehk tee wiff' wairak teel isrihkoti walsts-rohbefchas apwakteht un isfargahk. Wiffi irr dalliti pa pulkeem, pehz saldatu kahrtas;

fatram sawa affa schkehpe rohka, un saws sohbins
 fahnôs. Labs islassihts pulks no winneem stahw
 kohrtelê paschâ Keisera pilsehtâ Pehterburgâ. Win-
 neem irr sawi wirsneeki, bet pahr wisseem weens tas
 wissu augstakais, fo Uttamanu sawz; scho laiku
 muhsu Keisera wezzakais dehs un frohna mantineeks
 Kasakeem to gohdu padarrijis, pataudams, fa tee
 winnu par sawu Uttamanu sawktu.

6.) Tee Lappi pee baltas juhkas dsihwo eeksch
 tahdahm butkahm, fo warr lehti noplehst, ja wairs
 ne patihkaks tai weetâ palikt, un us jaunu weetu
 pahrzelt; jo arween winni apfahrt staiga. Sirgi
 teem naw, bet zits labs lohpiansch, kas isfkattaks kâ
 breedis, bet masaks un palehns, ar tahdeem pascheem
 raggeem. Schis lohps dohd wissu, kas wajjaga,
 gallu, peenu, apgehrbu, paschuiis, dekkes, dsihju;
 ar to brauz masâs raggawâs, un bes winna teem Lap-
 peem ne kahdas pahrtifschanas ne buhtu. Winni skai-
 ta lihds 5000 dwehselehms. Tee Woguhli, abbejâs
 pussis pee Ural-kalneem, 6000 dwehseles, dsihwo no
 sweijaschanas un meschu-swehru kaufchanas. Tee
 Tscheremissi dsihwo pee teem flacht, bet drufzin
 wairak us deenas widdus pussi, zaur fo tee arr' jau
 semmes kohpeji. Tee Wotjehki, 26,000 dwehseles;
 tee Tschuwafchi, pee Wolgas-uppes, 100 tuh-
 stofchas dwehseles; tee Nordwini pee Dffas- un
 Wolgas-uppes, 70,000 dwehseles. Gan labba dalka
 no schahm tautahm, kas wissas no Tschuhdu jeb
 Pinnu fuggas, jau irr kristita, bet tikpatt arr' dauds
 irr, kas wehl pagani.

7.) Tee Tatari ar teem Turkeem no weenas
 fuggas, tapeh; arr' gan drihs wissi wehl pee Turku
 tizzibas peeKerraks; ihsteni pagani naw; jo tee tizz
 eeksch weenu Deemu, wissu radditaju un walditaju
 debbes un semmes; bet weenu wihru, Muhamed

wahrdâ, kas 622tâ gaddâ pehz Kristus peedsimschanas Araberu semmê zehlees, par Deewa praweefchurra, un winna bauflibas grahmatu tad kâ Deewa wahrdu zeeni. Teem pehz sawas tizzibas brihw wairak ne kâ weenu seewu prezzeht. Stipri un brangi laudis, no discha un stalta auguma. Râ tee Kasaki un zittas tautas winnâs mallâs farrotaji un apfahrt staigadami dsihwo; retti ween kahdi no teem pilsehtâs peemetahs. Pee Mell=juhkas, Dnepr=upes un Krimm=semmê winneem ta dsimtene. Pee scheem Tatareem arr' skaita klahk tohs Baschkirrus, Ohrenburga un Perma gubernamentôs, arr' no Turku tizzibas; masus pehz auguma, ar plattahm gihmehm, schkehrahm azzim, leelahm aufim, resnahm luhpahm, smurgulainus un netihrus; tohs Kirgis-Kaisakus, wiltigus, plehfigus un ne=ustizzamus laudis; tohs Bukahrus, ap Ural=esaru, zeematôs, kahdschôs un pilsehtinâs kâ iskaisiti plattâ semmê dsihwodamus; tohs Kalmikus, ap Kaspikaesaru, kas tikpatt apfahrt staigadami dsihwo ar saweem lohpeem un sirgeem, teltôs, ko apsegg ar lohpu ahdahm. No kehru peena tee weenu dsehreenu faitafahs, ko dserroht teem galwas apreibst; bet, Deewam schehl, arr' brandwihns teem jau ne truhkst, un teef peewests, zik ween gribb! —

8.) Pee Leddus=juhkas, seelâ aprinkî no Pinnu semmes mallahm lihds paschai Kamtschatkas semmei, daschas masas tautas sawâ nabbadsibâ un tumfibâ schurp un turp iskaisitas dsihwo. Gan drihs wiffas wehl no paganu kahrtas, jebfchu tas gars arr' pee teem jau pa druffahm fahk strahdaht, tohs usmohdinaht no dwehseles meega un pee Kristus peewest. Kad teem kohki mas un retti ween tur aug, no kurreem ehkas warretu pataisiht, tad tee semmê dohbes kâ pagrabus eerohk, eeksch kurreahm tad dsihwo. Schahm

tautahm zittâs weetâs zitti wahrdi: tur irr Samojedexi, masi, sibzini un netihri zilwefi, us dserfchanu arr' jau brihnum palaidijufchees; tee Ostjaki, tee Korjehki, tee Tschukttschi, tee Zukagihri, tee Kamtschadahli; scheem pehdigeem naw sirgi neds lohpi, bet tik funni, ar kurreem tee brauz, un no kurreu ahdahm tee apgehrbu pataifahs.

9.) Dsikâ Sibirias semmê arr' daschas fwefchas tautas, no kurrehm wiff'leelaka dakka pagani: tee Jakuhiti, Mongoli, Tungusi, Lamuti, Burehti u. t. pr.

10.) Starp Mell=juhreas un Kaspiika=esara leelôs Kaukasus=kalnôs dsihwo tee Tscherkesski, Dsseti, Abuschki, Lesgi, Grusihnexi un zitti. Wiffi schee no Turku tizzibas, brihnum plehfigi un laupigi zilwefi. Kamehr tee wehl sawâ walkâ dsihwoja, tad wiannu semmê wisseem zekka gahjejeem bai-les bij eet, jo us sagfchanu un laupifchanu ween dohmaja, un fwefchus zilwefus, fo rohka dabbuja, ne islaide, bet neschehligi pahrdewe ka lohpus. Gruhts darbs gan irr, tohs sawaldiht un eeraddinacht lai prahitigi un meerigi dsihwo. Winnpufs no teem Kaukasus=kalneem ap Ararat=kalnu tee Armenexi dsihwo, labba turriga tauta, no kristigas tizzibas. Dilschêtâs un zeemâs ar andeleschanu un semmes kohpschanu few maies pelni.

11.) Wehl weena tauta japeeminn, kas wiff'wairak Pohlôs dsihwo, tee Schihdi; pufsohtru millionu dwehfeldu gan skaitihs, ja ne buhs wairak. Lihdschim pahrlêeku eeradduschki pee andeleschanas, prezzes pirkschanas un pahrdohschanas, un daschadeem ammata darbeem, ka gruhti irr, tohs eemahziht, arr' tikpatt pee semmes kohpschanas rohkas peelikt. Bet nu jau ap Mell=juhreu teem eedohd tufschus

semmes gabbalus, frohna dalkâs, lai tur peemestohs, un ne dsihwotu sskraidelôs, zittus peewildami.

Arr' Eschigani daschôs gubernamentôs wasajahs, un labbi gan buhtu, kad tee arr' listu peespeestees weenâ weetâ dsihwoht. —

Ta pirma tizziba Kreewu walsti irr ta pateesa Greekeru-Kreewu tizziba (православная Греко-Россійская), pee kurras wiffi Kreewi peederr. Bet nu wehl dauds no zittahm tizzibahm; zif dwehseles no kaut kahdas, to tas rehkens parahda (bet japeeminn, ka Pohlu un Pinnu semme tè irr peesfkaitita):

No Keemeru-Kattohu tizzibas	= = =	6,000,000	dwehseles.
= Ewangeliskas tizzibas	= = = =	4,000,000	—
= Greekeru un Kattohu tizzibas	fas		
weenotas beedribas	= = = = =	1,560,000	—
= Armeneru krisfigas tizzibas	= = =	40,000	—
= Schihdu tizzibas	= = = = =	1,500,000	—
= Turku tizzibas	= = = = =	2,000,000	—
= paganeem	= = = = =	500,000	—

kohpâ 15,600,000 dwehseles.

Kattoli dsihwo wiff'wairaf paschâ Pohlu semmê, tad arr' wehl Leischu semmê, Witepska-, Mohilewa-, Minskâ-, Podolijas- un Wolihnijas-gubernamentôs. Kaudis, kas no Kreewu un Kattohu tizzibas kadewufchees, dsihwo "baltâ jeb masâ Kreewu semmê" (Бѣлоруссiй), un tannis gubernamentôs, fur arr' Kattoli irraid.

Ewangeliskas tizzibas beedri irr wiff'wairaf Kursemmê, Widsemmê, Jggauu semmê, Pinnu semmê, un Pehterburga-gubernamentâ. Bet wiffâs seelakâs pilsehtâs Kreewu semmê, kâ Pehterburgâ, Moskawâ, Odeffâ, un tà prohjam, irr draudses no muhsu tizzibas atrohnamas. Daschâs reisês ar schehliga Keisera patauschanu no Wahzsemmes kauschu pulki pa finteneem un wairaf Kreewu semmê atnahje, fur

teem tad tuffchas, bet augligas weetas tiffe eerahditas, un fur tee mahjas un pilsehtinas sahze buhweht, un semmi kohpt un strahdaht. Wiss'leelaka dalka no teem pee Ewangeliskas tizzibas peederr, furzeem arr' basnizas, mahzitaji un dwehsetu ganni tiffe, un tà nu dauds tahdas Ewangeliskas draudses dsikkâ Kreemu semmê glusch fâ iskaifitas irr atrohnamas, wiss'wairaf pee Wolgas uppmallahm un pee Mell-juhzas. (Иѣмецкіе колонисты, разсѣянно по разнымъ губерніямъ).

8.

Kà wezzôs laikôs ar Kreemu walsti bijis.

Dags wiss'wezzakas sinnas par Kreemu walstibas buhschanu mums irr dohtas no 862ta gadda pehz Kristus peedsimschanas. Kas ais winna laika schinnis plattôs semmes strehêds bijis un notizzis, to ne weens ne mahf stahstihf. Bet laikam tahs weetas tuffchas un pohstas irr bijuschas un mas laudis tur dsihwojuschi. Tai peeminneta gaddâ weens prahtigs un teizams wihrs, Ruhriks wahrda, no Kreemu augstakas zilts ar saweem abbeem brahteem Truwors un Sinejs par wirsneeku palikke starp teem laudim, kas no paganu fahrtas buhdami lihds tam sawâ fareebshanâ un nemeerâ appaksch waldineekeem wehl ne bija demuschees. Ruhriks tad Nowgorodâ sahze walduht, Truwors Isborfka pilli usbuhweja (fo wehl schodeen druppôs 25 werstes no Pliskawas zekmallâ warr redseht), un treschais pee to balta esara (Бѣло-езеро) sawu mahjas weetu eetaifija. Bet tee trihs brahli ilgi tà sawâ starpâ ne walduja, jo tee diwi jaunaki agraki nomirre, tà fâ nu Ruhriks weens pats dsihws atleekdam arri brahtu dalkas appaksch sewim

panehme. Tahda muhfu Kreewu walstiba no eefah-
kuma bija!

Bet jau Ruhrika dehls un dehla dehls, un tà wiffi leelwirsti, kas pehžak waldija, us to allasch dohmaja un darbojahs, žif laiki ween patahwe, Kreewu walsti stiprinaht un wairoht. Ap 1000tu gaddu Wladimirs Kiewâ sehdedams waldija, teizams un spehžigs kungs, kaxra un meera laikôs. Lihds tam Kreewi wehl pagani bija, bet schis deewabihjigs atshdams paganu tumšibu un nelaimi, isfuhtija 10 prahtigus un ustizzigus wihrus sweschâs semmês, lai tee, žittu tautu tizzibas un deewakalposchanas pahrraudsidami, ismekletu, kahda tizziba ta wiff' labbaka. Gan tee laudis no Muhameda tizzibas winnu labpraht pee fewis gribbeja peewillinahht, bet kad dabbuja sinnaht, ka pehž winnu tizzibas effoht aisleegts wihnu dsert, tad atbildeja: "Kreeweem stiprs dsehreens luste un eepreezinaschana, un bes ta ne warr peetift." — Bet kad Wladimirs pehž laika ta Greekeru Keisera meitu apprezjeja, tad arr' no Greekeru pilsehtas Konstantinopela (kur taggad Turku Keisera walda) kristigu tizzibu fanehme, tà kà wehl muhfu laikôs Kreewi un Greekeri sawu deewakalposchanu pehž weenadeem likkumeem un swehtahm eeraschahm turr. Wladimirs us sawu pilsehtu Kiewu atpakkat nahžis, stipri pawehleja, lai wiffi bes kahdas pretti-runnaschanas pee Dnepr-uppes fanahktu, un liktu kristitees. Un wiffi atnahze ar preeku un lohti preezajahs, fazzidami: ja ta ne buhtu labba leeta, tad muhfu semmes tehws un leelkungi to ne buhtu usnehmufchi. Un ohtrâ rihtâ Wladimirs ar teem pohpeem jeb basnizas-kungeem pee appmallas isgahje, un kauschu bes skaites dauds, tee wiffi eefahpe uhdeni, un stahweja eefschâ, žitti lihds kaska, žitti lihds kruhtim, leeli un jauni, un

wezzaki turreja fawus behrnikus; bet tee preesteri stahweja pee massas un skaitija pahstarus: un to redseht bij leels preeks. — Nu Kreemu walsts jau leelaka bij palikkusi, 18 tuhststofch □ juhdses plattumâ, un 4 pilsehtas pahr wiffahm leelakas un brangakas taisijahs: Nowgorod, Pliskawa, Smolensk un Kiew; tomehr arr' tee wiffaugstaki fungi to laifu wehl dsihwoja pehz tehmu=tehmu wezzahm eerashahm, tà fâ pats Bladimirs pee galda ar Kohka=karroteem ehdeja un sirgu=gaku ne smahdeja. Kreemu walsts laikam schiglaki jo stipra un jo spehzigâ buhtu palikkusi, ja tas wezs nelabs likkums wehl ne buhtu bijis zeenijams, pehz kurra pee katra leelwirsta mirschanas wiffu walsti isdallija teem dehleem, zif tam atlikke: tà Bladimirs dallija fawu walsti, un zaur tahdu dallifchanu arween strihdes un nemeera dauds zehlahs. Nu ne bij weens weenigs augsts waldineeks pahr wiffu walstibu, bet 12 un wairak. Lai nu gan 1220tâ gaddâ Kreemu walstiba jau 37,000 □ juhdses leela palikkusi, tomehr schahds plattums tai neneeku ne palihdseja, tapehz fâ winna nu bija isdallita us 50 dakkahm. Lai nu gan dascha stipra un branga pilsehta tur buhtu us-taisita bijusi, fâ Moskawa un Bladimir, tomehr mas tur spehka bij, tapehz fâ ikkatra daska no ih-pascha funga tikke waldita, kas, par Rnehsi jeb leelwirsti faukts, wiffu pehz fawas paschas galwas darrija un ne weenam atbildeschanu ne dewe par fawu waldifchanu un par faweem darbeem. Zaur to tad Kreemu walstibas spehks schaurumâ gahje, un zittahm jo stiprahm tautahm ahtri par laupijumu palikke. Jo ap to 1220tu gaddu pehz kristigas reh-Fenaschanas paschâ dsikkakâ Ufias semmê weena tauta no Sineseru fuggas, tee Mongoli, zehlfuses, kurra likkabs apnemtees, gan drihs wiffas pasfaules mal-

las uswarreht un appakſch ſawu waldischanu peeſpeest. Winna kà breeſmigas uhdens-ſtraumes arr' maktigi ſahje gahſtees us Kreewu ſemmi, no winn-puſs Raſpiſka=ſara eelausdamees. Gan Kreewi pretti gahje ar labbu kaxra=ſpehku, gan leelas kauſchanas bija, bet wiſſ' ne palihdſeja neneeka: Kiewu, to krahſchnu pilſehtu, tee plehfigi laupitaji uswinneja un ſadedſinaja, tàpatt wehl zittas pilſehtas tiffke pohſtitas, kà Rehſan, Bladimir, un bai-les bij to laiku Kreeweem dſihwoht; jo kad no ohtras puſſes pee Newa=uppes atkal tee Sweedri gluhneja, no Kreewu walſts ſewim kahdu gabbalu noplehſt, un wiſſ' wairak us to brangu un baggatu pilſehtu Nowgorodu ſawas jehligas azzis pazehle, tad gals gan drihs buhtu tizzis, ja leelwirſts Alekſanders tohs Sweedrus ne buhtu nodſinnis. Bet appakſch Mongoku plehfigahm rohkahm ilgi bij jazeefch, jo pats Mongoku pirmais, Batu=kahns wahrda, pee Wolgas uppmallas ſawas teltes un ſawu lehgeru uſtaifidams, Kreeweem meeru ne dewe, pirms ne kà tee bij apfohlijufchi ifgaddus dauds naudas un meſſa makſaht. Gruhti laiki, un agraki ne pagahje, ne kà pehz diwſimts gaddeem. —

1462tâ gaddâ Jhwans tas zſchais, Waſſiljewiſch, kochti teizams kungs, Kreewu ſemmi usnehme waldisht. Schim no Deewa bij usdohts, ſawu tehwu ſemmi atpeſtiht no tahs negantas kalpoſchanas, pee kurras tee Mongoli tohs Kreewus tik ilgi bij aiſturrejuſchi. Bet nu jau zaur kahdeem so gaddeem ſcheem Mongokeem ſpehks bij maſumâ gahjis zaur to, ka paſchi ſawâ ſtarpâ Kildes un dumpju ſahje zelt, un ſawas walſtis dalliht, tà kà nu dauds maſaku walſtu rahdijahs, pahc kurrakm tiffai trihs jo leelas bij, prohti: Raſana, Aſtrakana. un Krimmu=walſts. Tahdu winnu wahju

buhſchanu redſedams Jhwans leedsahs doht to naudu, kas arween bij jamakſa, un arr' ne dewe. Pehz ta wiſch pahmahzija un uswinneja Nowgoroderu un Pliffaweru pilſehtas, kas lepnas paliffuſchas wiſſam to gohdu leedſe, un ſawâ lepnâ prahtâ pehz ſawas paſchas galwas gribbeja dſihwoht. Wiſſa laikâ gudri kalna=razzeji no Wahzſemmes pirmureis atnahkuſchi weetas ismekleja, fur ſeltu un ſudrabu warroht atraſt. Jhwans arr' to gohda wahrdu Zahrs (Царь) ſewim peelikke; arr' brihnum' gudrus un derrigus liſkumus dewe, kâ tahdus: "ja weens baſnijas=ſungs jeb mahzitaſ kadhâ deenâ eedſehrees irr atraſts, tad wiſſam aiſleegts, ohtrâ deenâ deewakalpoſchanu turreht." Kad nomirre, tad ſawam dehlam ta walſts atlikke 45,000 □ juhdses plattumâ. — Schis dehls Jhwans tas 4tais bij warren ahtrs duſmoſchanâ un atreebſchanâ, par kô ta palamna "tas breeſmigais" (прозный) wiſſam tiſſe. Wiſch karrâ tahs Mongotu walſtis Kaſanu un Uſtrakanu ſemm ſewim dabbuja, un arr' no Sibiras ſemmes weenu labbu gabbalu. Wiſſam mirſtoht Kreewu walſts jau 140,000 □ juhdses platta bij. Ur wiſſa dehlu, kas 1598tâ gaddâ nomirre, wezza Ruſrika zilts ismirruſi; un kas nu frohna mantineeks buhſchoht, to ismekleht bij gruhti, un dauds nemeera padarrija. Zo daſchi tur zehlahs, kas labpraht gribbeja to waldischanu usnemt un to Kreewu= frohni ſewim us galwu liſt. Pohki, to laiku itt breeſmiga tauta, arween mekledami, ſawu Kattofu tizzibu Kreewu ſemmê eewest, pee tahdas ſajuſſchanas arr' danahze, un zerreja, ſewim tē kô iſplehſt. Karrâ tee gan lihds paſchai Moſkawai tiſſe, tee gan tur eezehle kahdu par Zahru, kas itt paſemmigi apfohlija, pehz Pohku trakkas gribbeſchanas waldisht; bet taf Deews ſawu

tautu ne pamette, jo Kreewu walsts bij isredseta, pahre zittahm ilgaki pastahweht. Tahdâ breefsmigâ laikâ tad Kreewi wehl weenreis afchi sanehmahs, un isdsinne no sawas walsts wiffus eenaidneekus, un kad wiff' bij meerâ, tad par patwaldineeku un semmes tehwu eezehle ta wezza augsta biskapa Silareta jaunu dehlu Mikketu Romanowu. Schis, jebfchu tikkai 18 gaddus wezs buhdams, tomehr bija teizams un mihligs funks, un no Deewa apfwehtihits, jo winnam Kreewu walstibas frohnis us behrnu behrneem bij eegahdahts un ustizzehts, tâ kâ wehl schodeen winna isredseta zilts us Keisera augsta krehsta fehsh. Lai gan apmeerinaschanas deht Pohleem kahdus gubernamentus atmette, tomehr Mikketâ dehts Aleksei pehzaki wehl plataku walsti eemantoja, ne kâ tehws bij dabbujis; jo Mikketâ laikâ pirmureis tas Kasaks Jhwans Moskowitzu Sibiras semmi lihds pehdigahm juhmalahm isstaigaja, zaur ko leeli semmes gabbali Kreewu patwaldineekam rohâ tikke. — Aleksei tas dehts arr' laimigi waldija, tohs Kalmikus uswarreja, un to preeku redseja, ka Kasaki paschi no fewis luhgdami pee winna atnahze, glahbschanu mekleht no Pohlu wiltigas plehschanas, ko tad winsch teem arr' labprahht apfohlija doht, tohs pee saweem pawalstneekem peeschkirdams. Zapeeminn, ka lihds scham laikam ne kahda paste nedf grahmatu suhtifchana Kreewu semmê wehl ne bija pasihstama, bet nu no schâ laika tikke eetaifita, tâ kâ nu diwreis par neddeku eeksch Moskawas grahmatas no Wahzsemmes warreja dabbuht. — No trim dehleem, kas winnam mirstohht (1676) atlikke, tas treschais un jaunakais, Pehters wahrdâ, pirmais Keisers nosaukts, tif gudri un teizami no 1689ta gadda lihds 1725tam gaddam waldija, ka Kreewu walsts no

fcha laika azzim redsoht fahze augt un stipraka tai-
fitees. Tadeht pehznahkami laiki winnam to goh-
da wahrdu "cas leelais" peelikke, par muhschi-
gu peeminneschanu, ka no winna wislabbums un
gohds bija zehlees. Ne-iskafkoht dauds labbas leetas
wisch saweem Kreeweem eerahdija, ko pats, swe-
schâs semmês apkahrt reisejoht, bij mahzijeas, skoh-
las un pabrihkes, kahdas gan drihs lihds tam lai-
kam wehl nam redsetas, sagahdaja, wissu buhschanu
pee kungeem un semneekem jo derrigu pahrtaisija,
pats arween pirmas buhdams par preekhschimi
saweem pawalstneekem, ja waijadseja eefahkt kah-
du labbu leetu. Gan arr' karrâ winnam bij' ja-eet
prett Sweedreem un Turkeem, bet gallâ aisween
jo spehzigis isnahze. Widsemmi un Jggaunu sem-
mi un wehl kahdus gabbalus pee Nawa=uppes ap-
paksch fewim dabuja: Pehterburgas pilsehta, nu
Kreewu walsti ta wiss'dahrgaka pehrle, irr winna
darbs un gohds. Tâ tas Kehnisch pahr wisseem
Kehnineem winna rohkas darbu baggatigi swehtija,
un ja schodeen Kreewu walstiba un spehks irr leels
un teizams preekhsch wissfahm tautahm, tad peenah-
kabs Pehteram tam pirmam to gohdu doht.

Pehz winna diwi gaddus waldija ta Keisereene
Katharina ta pirma, winna atraitne. — Tad
Keisera krohni eemantoja Pehters tas ohtrais,
Pehtera ta pirma dehla dehls; jebfchu wehl jauns
buhdams, treschâ gaddâ sawas waldischanas jau
nomirre. Nu desmit gaddus par Keisereeni un pat-
waldineezi bij Anna, Pehtera ta pirma brahta
meita. — Pehz winnas aiseeschanas us muhschibu
Pehtera ta pirma ihstena meita, Elisabetha, 21
gaddus. Keisera gohda krehlâ sehdedama, waldija. —
Winnas mahfens Pehters, jau pee winnas dsih-
woschanas par krohna mantineeku eezelts, pehz skai-

tes tas trefchais, tif ween pufsgabdu Keisers buhdams bij padfihwojis, tad nomirre. — Nu winna atraitne, Katharina ta ohtra, usnehme to waldifchanu, un us to grunti, fo Pehters tas pirmais bij lizzis, un fo tee zitti pehznahkami Keiseri ne bij pamettufchi, winna bes apnikfchanas strahdadama 34 gaddus, famehr waldija, Kreewu walsti stipraku un brangaku istaisija. Dauds jaunus teizamas leetas eezehle, dauds pilfehntas pawehleja usbuhweht, preeksch kungeem un semneekem kà weena mahte. Tohs Pohtus uswinneja, un teem Turkeem faklu lause. Kad winnai tas nospreests laiks bij danahzis, fcheit atmetst famu laizigu darbu, tad winnas dehs Pahwils tas pirmais par Keiseru palikke; spehzigs un drohschs, bet pehz 5 gaddeem jau nomirre. Winna dehs Keisers Alekanders tas pirmais, mihligs un lehns, faweem ustizzeteem pawalstneekem wiffwairak meerigu un fluffu un jo labbu dsihwofchanu mekleja fagahdaht, dauds fkolhas zehle, dauds labbus likkumus dewe. Bet lai gan labpraht aisween meerâ buhtu waldijis, tomehr Deems winnam gruhntus farra laikus peefuhntija: eenaidneeki no wiffahm mallahm fahze zeltees, tad nikni farri un neschehligas faufchanas dauds. Un kad tas warrens Sprantschu Keisers ar wairak kà pufsmillionu farra-wihru Kreewu semmei wirfû nahze, 1812tâ gaddâ, un gan drihs wiffahm zittahm tautahm tam par paligu bij ja-eet, tad Alekandram tam deewabihjigam zerriba zittur ne palikke, ne kà pee Deewa. Bet kas Deewam pakaujahs, to winsch faunâ ne pamett. Winsch stiprinaja muhsu Keisera rohku, un atfuhntija tahdu aukstu seemas laiku, ka wiffi tee fwefchi eenaidneeki zaur baddu un aukstumu un Kreewu farra-spehku bohjâ gahje, un tikkai mass laufschu pulziatsch dsihws atleekdamus us sawahm

mahjahm atpakkat tikke, un lepnam Sprantschu Kei-
 seram gohds un glihtums nu bij pagallam. — Kah-
 du schelastibu Keisers Alek fanders faweem Wid-
 semneekem un Kursenneekeem zaur brihwaischanu
 padarrija, jau peeminnehts. No wisseem apraudahts
 winsch 1825tâ gaddâ famu Keisera frohni nolikke,
 aiseedams debbes=preekâ, fur weens muhschigs un
 nesawihstams frohnis winnam bij gaidams. — Nu
 winna brahlis, Nikolaj tas pirmais, par muhsu
 schehligu Keiseru un Kungu palikke. Winnam arr'
 bij karrâ ja=et prett Persereem, Turkeem un Poh-
 teem, bet tas winnam ween laimigi isdewahs; un
 kad winsch nu jau 14tâ gaddâ ar spehzigu rohku,
 taisnu prahtu un schehligu firdi par faweem lau-
 dim waldijis, tad mehs zerream, ka tas muhschi-
 gais Debbes=tehws winnam palihdsehs wehl ilgi
 dsihwoht un waldiht mums par paleekamu fwehtibu.